МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ ЯК ОСНОВНА ПЕРЕДУМОВА ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
ЧОПЕЯ Романа Васильовича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ВІНІЧУК Марія Володимирівна

Рецензент
кандидат економічних наук, доцент
НАКОНЕЧНА Наталія Володимирівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«__» _____ 2025 р., протокол № __
завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки

_____ КОПИТКО М.І.
(підпис) (ПРІЗВИЩЕ, ініціали)

Львів
2025

АНОТАЦІЯ

ЧОПЕЙ Р.В. – Зниження рівня корупції як основна передумова детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2025.

У кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретичні засади та досліджено практичні аспекти зниження рівня корупції як основної передумови детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів. Визначено сутність корупції та з'ясовано її місце і роль в системі детінізації національної економіки та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Оцінено стан та тенденції зміни рівня корупції в Україні, виявлено її вплив на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів. Запропоновано основні стратегічні пріоритети удосконалення антикорупційної діяльності в Україні та напрями зниження її рівня.

Ключові слова: рівень корупції, корупційні діяння, протидія корупції, система відмивання коштів, корупційні злочини, корупція.

ANNOTATION

CHOPEY R.V. – Reducing the Level of Corruption as a Key Prerequisite for the De-shadowing of the National Economy and the Prevention of Money Laundering. – Manuscript.

Qualification work for the Master's degree in the specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2025.

The qualification work substantiates the theoretical foundations and examines the practical aspects of reducing the level of corruption as a key prerequisite for the de-shadowing of the national economy and the prevention of money laundering. The essence of corruption is defined, and its place and role within the system of de-shadowing of the national economy and the legalization (laundering) of proceeds of crime are clarified. The state and trends of corruption in Ukraine are assessed, its impact on the indicators of the shadow economy and on the prevention of money laundering is revealed. The main strategic priorities for improving anti-corruption activities in Ukraine and directions for reducing its level are proposed.

Key words: level of corruption, corrupt practices, anti-corruption measures, money laundering system, corruption-related crimes, corruption.

ЗМІСТ

ВСТУП…… 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ…… 8

1.1. Сутність корупції, її роль і місце в системі детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів…….. 8

1.2. Взаємозв'язок корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом …….. 15

Висновки до розділу 1……. 22

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇЇ ПРОТИДІЇ В КОНТЕКСТІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ……... 23

2.1. Стан та тенденції зміни рівня корупції в Україні …….. 23

2.2. Оцінка впливу корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів…….. 30

Висновки до розділу 2……. 36

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ…… 38

3.1. Стратегічні пріоритети удосконалення антикорупційної діяльності в Україні ……. 38

3.2. Міжнародний досвід зниження рівня корупції …….. 44

Висновки до розділу 3……. 51

ВИСНОВКИ……... 53

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах посилення соціально-економічної й суспільно-політичної нестабільності та стратегічної невизначеності соціально-економічного розвитку України корупція виступає однією із найбільших загроз, що дестабілізує процеси і явища в державі і суспільстві, розбалансовує національну економіку, знижує ефективність державного управління, сприяє формуванню тіньового сектора економіки та поширенню практик відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. Особливо небезпечною корупція виявляється тим, що вона створює сприятливі умови для розвитку інших небезпечних соціально-економічних явищ, зокрема, тінізації економіки та легалізації злочинних капіталів, а також суттєво криміналізує економічні відносини. На сучасному етапі, під впливом активізації процесів євроінтеграції, зниження рівня корупції дозволяє підвищити ефективність проведених реформ, забезпечити макроекономічну та фінансову стабільність, а також знизити соціальну напруженість в суспільстві. Тому, зазначене обумовлює актуальність тематики дослідження, говорить про її винятковість та доцільність.

Теоретико-прикладні засади дослідження проблемних питань зниження рівня корупції як основної передумови детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів знайшли своє відображення в науковому доробку таких вчених як В. Бліхар, М. Бліхар, О. Бондаренко, М. Копитко, А. Лісовий, І. Мордас, М. Саврасов, В. Самодай, А. Хаванов, Ю. Харазішвілі та ін., які поглиблено вивчали дане деструктивне значення, тому, положення їх наукових досліджень використано при написанні роботи. У кваліфікаційній роботі також використано окремі положення законодавства України, аналітичні і звітні дані міжнародних організацій у сфері протидії корупції, а також данні Державної служби фінансового моніторингу України. Проте, позитивно оцінюючи наявні праці у сфері запобігання та протидії корупції, побороти дане небезпечне соціально-економічне явище досі не вдалося.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-прикладних засад дослідження корупції та визначення напрямів зниження її рівня як основної передумови детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно вирішити наступні **завдання**:

– визначити сутність корупції, з'ясувати її роль і місце в системі детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів;

– дослідити особливості взаємозв'язку корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом;

– проаналізувати стан та тенденції зміни рівня корупції в Україні;

– оцінити вплив корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів;

– окреслити стратегічні пріоритети удосконалення антикорупційної діяльності в Україні;

– узагальнити міжнародний досвід зниження рівня корупції.

Об'єктом дослідження виступає система запобігання та протидії корупції.

Предметом дослідження є теоретичні засади та прикладні аспекти дослідження системи запобігання та протидії корупції в контексті зниження її рівня як основної передумови детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів.

Методи дослідження. Методологічну базу написання кваліфікаційної роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи економічного аналізу. Для визначення сутності корупції, з'ясування її ролі і місця в системі детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів використано метод системного аналізу, спостереження, порівняння, класифікації та діалектичний метод. Прикладні дослідження за тематикою кваліфікаційної роботи здійснені із застосуванням аналітичного методу,

методу статистичного аналізу, системно-логічного підходу та методу абстракції. За допомогою методу узагальнення, систематизації та абстрагування узагальнено міжнародний досвід зниження рівня корупції, окреслено основні стратегічні пріоритети удосконалення антикорупційної діяльності в Україні, а також сформовано відповідні висновки.

Наукова новизна одержаних результатів:

– уточнено визначення сутності корупції шляхом надання пропозиції щодо її розуміння як складного і негативного соціально-економічного явища, яке полягає у використанні посадовими особами, державними службовцями та публічними діячами наданих їм повноважень і можливостей з метою особистого збагачення та отримання неправомірної вигоди у власних інтересах;

– удосконалено основні напрямки зниження рівня корупції в контексті детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів через формування комплексного підходу до поєднання правових, інституційних та цифрових інструментів мінімізації корупційних ризиків, підвищення прозорості економічних процесів та посилення ефективності системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Основний зміст роботи. Перший розділ кваліфікаційної роботи розкриває теоретичні основи дослідження корупції в системі детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів, визначається її сутність, наслідки та заходи зниження темпів поширення. У другому розділі дослідження проаналізовано стан та тенденції зміни рівня корупції в Україні, здійснено оцінку впливу корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів. Третій розділ присвячено визначенню напрямів зниження рівня корупції в системі детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів, а також узагальненню міжнародного досвіду зниження рівня корупції.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (55 найменувань на 7 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 62 сторінки, з яких 52 сторінки основного тексту, в тому числі 8 рисунків та 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

1.1. Сутність корупції, її роль і місце в системі детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів

Однією із найбільш руйнівних соціально-економічних та правових проблем сучасності є корупція, яка істотно сповільнює темпи економічного розвитку країни, підриває довіру населення до державних інституцій, створює передумови для тінізації національної економіки та формує підґрунтя для відмивання злочинно отриманих коштів. У глобальному середовищі корупція вважається вагомим чинником дестабілізації економічного зростання, забезпечення соціальної захищеності, загрозою фінансовій стабільності країни, а також фактором зниження рівня міжнародної безпеки. Що стосується України, то проблема поширення корупції та пошук ефективних методів її протидії на сучасному етапі є особливо актуальними, оскільки в період запровадження спеціального правового режиму воєнного стану в країні виникає гостра необхідність забезпечення прозорості фінансових операцій, ефективного використання власних і залучених фінансових ресурсів та підвищення інвестиційної привабливості.

Стає очевидним, що корупція як небезпечне соціально-економічне явище, не розвивається відокремлено, а має тісний зв’язок та взаємообумовленість із іншими деструктивними явищами. Зокрема, варто відзначити її тісний та багатовимірний зв’язок із тінізацією економіки та легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом та в неправомірний спосіб, який проявляється, з одного боку, в сприянні корупційних схем формуванню нелегальних тіньових фінансових потоків, ухиленню від оподаткування та існуванню кримінальних фінансових

структур, а з іншої сторони, її прояви виявляються наслідком ведення тіньової економічної діяльності, відмивання злочинних капіталів та інструментом швидкого позитивного вирішення певних проблемних питань. Існування корупційних практик формує замкнуте коло, в якому корупція виявляється як причиною, так і наслідком масштабних соціально-економічних деформацій.

Проблеми пошуку методів зниження рівня корупції впродовж тривалого часу перебувають в центрі уваги багатьох науковців та практиків, проте, їх вирішення досі залишається предметом уваги, а запропоновані заходи антикорупційної діяльності лише частково дозволяють стримувати темпи її поширення. В даному контексті, варто звернути увагу на те, що теоретичні аспекти вивчення корупції розкривають її сутність, вплив на національну економіку та наслідки для держави і суспільства в достатній мірі, однак, практична реалізація заходів не сприяє швидкому досягненню бажаних позитивних результатів, попри часті перегляди чинного законодавства у сфері боротьби з корупцією та посиленням відповідальності за корупційні діяння.

У Законі України «Про запобігання корупції» [1] дане деструктивне соціально-небезпечне явище визначається як використання державними службовцями та посадовими особами наданих їм повноважень та отримання певних можливостей, за допомогою чого забезпечуються належні умови для отримання неправомірної вигоди, її прийняття, або ж досягається обіцянка прийняття такої вигоди для себе чи інших осіб, а також вчинення протиправних діянь з метою схилення таких осіб до використання наданих їм службових повноважень та можливостей в особистих цілях.

В науковому дискурсі сутність корупції вбачається у її розумінні як перманентного явища, що існує в національній економіці та посилює тіньовий сектор, внаслідок чого економічні показники розвитку країни зазнають негативного впливу та деструктивних змін [2, с. 100]. А. Лісовий, К. Проскура, С. Кирпа, А. Савченко, М. Скорик та ін. [3, с. 38] стверджують, що корупція, фактично, є наслідком соціально-економічної, суспільно-політичної та духовної кризи в суспільстві, яка деморалізує громадян та руйнує довіру

населення до держави. Більше того, М. Бліхар, М. Вінічук, М. Кащук, В. Гапчич та С. Бабій [4] дійшли висновку, що корупція на сучасному етапі виявляється однією із найвагоміших проблем державотворення, а зростаючі темпи її поширення призводять до зниження сталого розвитку країни, загрожують суспільно-політичній стабільності та стають перешкодою успішній інтеграції до європейського простору. Наслідки корупції для держави і суспільства, на думку авторів, є руйнівними та безповоротними, оскільки вона сприяє соціальній диференціації населення, формуванню значних розривів між багатим та бідним населенням, збагаченню невеликої частки населення та зубожіння більшості, а також зростанню злочинності в країні через використання владних повноважень державних службовців та посадових осіб з метою одержання особистої неправомірної вигоди.

Схожої думки дотримуються В. Батиргареєва, Б. Головкін, О. Новіков та ін. [5, с. 7], які вважають, що корупція залишається другою за вагомістю і значущістю після війни в Україні суспільною проблемою, вирішення якої неможливе без формування нульової толерантності до неї та без громадського усвідомлення її наслідків для держави і суспільства. Інші наукові погляди на трактування сутності корупції систематизуємо у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Еволюція поглядів на економіко-правову категорію «корупція» та визначення її сутності в науковому дискурсі

№ за/п	Автор	Економіко-правовий зміст категорії «корупція» та визначення її сутності
1.	В. Самодай, Г. Ковтун [6]	Корупція виявляється одним із загрозливих чинників, який дестабілізує розвиток держави і суспільства, обумовлює значні соціально-економічні втрати та знижує довіру населення до державних інституцій на фоні зростання соціальної несправедливості та економічної нестабільності
2.	А. Хаванов [7]	Корупція є проявом зловживань посадовим становищем в апараті державної влади, які вчиняються з метою отримання особистої грошової або матеріальної вигоди, внаслідок чого інтенсифікуються процеси розвитку економічної нестабільності, неефективності розподілу ресурсів, знижується рівень ефективності державного управління та інвестиційної привабливості країни

Продовження табл. 1.1

3.	М. Саврасов [8]	Корупція як вагоме негативне соціально-економічне явище обумовлюється економічною і владною мотивацією, що використовує владні повноваження для надання або отримання неправомірної вигоди, яка має негативний вплив на суспільні інтереси
4.	М. Копитко, М. Вінічук [9]	Корупція – це складне і небезпечне соціально-економічне явище, що має здатність швидко поширюватися на усі сфери суспільства та сектори економіки, несе вагому загрозу інтересам держави, важко піддається оцінюванням та полягає у неправомірному отриманні особистої вигоди посадовими особами з метою їх збагачення
5.	В. Бліхар, В. Сировацький, М. Вінічук та М. Кащук [10]	Корупція є деструктивним явищем, яке існує і розвивається в глобальному середовищі та посилює диспропорції структури розвитку національних соціально-економічних систем та створює значні перешкоди у формуванні правового й суспільно-політичного устрою країни, оскільки швидко проникає у економіку, державний сектор, суспільство і політику, що в сукупності знижує рівень життя населення, посилює його майнову диференціацію та формує зростання частки бідного населення на фоні збагачення незначної кількості високопосадовців та еліти
6.	О. Бондаренко [11, с. 154–155]	Корупція визначається як вчинення протиправних злочинних діянь, які спрямовані на отримання особистої вигоди внаслідок підкупу або ж схилення посадових осіб і державних службовців до позитивного вирішення питань в межах власних інтересів

Джерело: сформовано автором за даними: [6–11]

Узагальнення наявних основних підходів до трактування сутності корупції дозволяє зробити висновок, що корупція – це складне і негативне соціально-економічне явище, яке полягає у використанні посадовими особами, державними службовцями та публічними діячами наданих їм повноважень і можливостей з метою особистого збагачення та отримання неправомірної вигоди у власних інтересах. Безумовним виявляється той факт, що корупція пов’язана із тіньовими схемами ведення економічної діяльності та несення державної служби, а її результати у вигляді грошових коштів, фінансових ресурсів та матеріальних активів визнаються протиправними та потребують легалізації й узаконення, що призводить до розвитку системи

легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Виходячи із цього, можна стверджувати, що зниження рівня корупції в системі протидії даному деструктивному явищу неможливе без здійснення заходів детінізації національної економіки та боротьби з відмиванням коштів. Більшість науковців схиляються до думки, що такі заходи повинні бути комплексними та взаємопов'язаними. Окремі науковці, зокрема, М. Копитко, О. Подра, М. Верескля та М. Вінічук [12] наполягають на необхідності формування системи заходів зниження рівня корупції в країні, основні із яких вважаємо за доцільне відобразити на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Комплекс заходів зниження рівня корупції

Джерело: сформовано автором за даними: [12]

Водночас зазначимо, що наведений перелік заходів зниження рівня корупції не є вичерпним та постійно змінюється під впливом викликів і

небезпек сучасності, проте, він охоплює основні стратегічні вектори протидії даному деструктивному явищу. В даному контексті, О. Гулак, В. Курило та Л. Дубчак [13, с. 199–200] акцентують увагу на необхідності чіткого розмежування заходів зниження рівня корупції. Зокрема, науковці пропонують такі заходи розподіляти в залежності від напрямів їх забезпечення на антикорупційні заходи політичного спрямування, до яких відносять формування політичної волі та дотримання принципу невідворотності усіх видів відповідальності за вчинення корупційних діянь та злочинних посягань, пов'язаних із корупцією. Іншим напрямом антикорупційної боротьби, на думку науковців, має стати потужна співпраця органів, покликаних забезпечувати антикорупційну боротьбу, у сфері захисту інтересів держави і суспільства. Не менш важливим виявляється якість антикорупційного законодавства, яке регулює організаційно-правові механізми протидії корупції та норми відповідальності за вчинення корупційних діянь. Крім того, доцільним виявляється розроблення дієвих механізмів максимально можливого залучення громадськості до участі у процесах прийняття антикорупційного законодавства та її допуску до контролю за діяльність антикорупційних органів.

Стає очевидним, що корупція є системним та статичним явищем, що підтверджує її невід'ємність від тінізації національної економіки та від легалізації неправомірно отриманих доходів [14]. Зважаючи на зазначене можна стверджувати, що корупція виявляється складним феноменом сучасності та, як зазначає Т. Супрун [15, с. 136], має вкрай негативний вплив на систему суспільних цінностей, деморалізує суспільство та істотно видозмінює стратегічні пріоритети розвитку держави.

На вагомих наслідках впливу корупції на державу і суспільство наголошує Ю. Харазішвілі [16], який також їх класифікує в залежності від прояву в економіці, політиці та суспільстві. Серед найбільш вагомих наслідків впливу корупції на державу і суспільство науковець виділяє такі:

1) економічні (розбалансування ринкових механізмів, їх деструктивний розвиток та диспропорції забезпечення ринкової конкуренції, нецільове використання бюджетних коштів, тінізація економіки, завищення цін, зниження інвестиційної привабливості та рівня інвестування, а також поширення корупції на неурядові інституції);

2) політичні (зростання розривів між політичною владою та суспільством, посилення їх відчуженості, зростання загроз забезпечення та зростання демократії, зниження довіри громадськості до органів державної влади та державних інституцій, зниження іміджу країни на міжнародній економічній та політичній арені, переформатування векторів державного розвитку від забезпечення інтересів держави та суспільства на захист інтересів кланово-олігархічних структур);

3) соціальні (сповільнення темпів соціально-економічного розвитку, дефіцит ресурсів та зниження фінансування соціальних програм і проєктів, дискредитація права, посилення соціальної нерівності, зростання соціальної напруженості в суспільстві, поглиблення процесів бідності та зубожіння населення, поширення корупції на правоохоронні органи, зростання рівня злочинності).

Як доводять результати проведеного дослідження, наслідки корупції для держави і суспільства є руйнівними, тому що вона виявляється значною загрозою соціально-економічному розвитку країни, спотворює механізми ринкової конкуренції, створює сприятливі умови для ведення тіньової економічної діяльності та дозволяє формувати масштабні схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних у неправомірний, протиправний та злочинний спосіб.

Таким чином, дослідження дають підстави констатувати, що сутність корупції полягає у використанні владних та службових повноважень особою у власних приватних інтересах з метою отримання неправомірної вигоди та збагачення, що призводить до підриву довіри громадськості до державних інституцій та до істотної деформації економічних відносин. Важливою та

беззаперечною ознакою проявів корупції в умовах сьогодення є її системний характер та тісний взаємозв’язок із процесами нелегального переміщення фінансових потоків, із ухиленням від сплати податків та використанням тіньових схем фінансової оптимізації. Стає очевидним, що в даному плані корупція виступає каталізатором деструктивних змін в економіці та суспільстві, сприяє розвитку тіньового сектора та формує передумови для відмивання й узаконення капіталів через послаблення інституційного контролю та правових бар’єрів.

Поряд із цим, в системі детінізації національної економіки корупції відведено вагоме місце, адже без усунення корупційних ризиків стає неможливим ефективне функціонування податкових та фінансових інструментів регулювання економічних відносин та забезпечення прозорості інвестиційної діяльності. Тому, можна стверджувати, що зниження рівня корупції є домінуючою базовою умовою детінізації національної економіки та формуванню комплексної системи протидії відмиванню злочинно отриманих коштів.

1.2. Взаємозв’язок корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом

Корупція, тіньова економіка та легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та в протиправний спосіб, на сучасному етапі вважаються найбільш небезпечними загрозами сталому розвитку країни, забезпеченню демократії та соціально-економічної стабільності. Їх тісна взаємодія та взаємообумовленість формує складний деструктивний комплекс, що розбалансовує процеси державного управління, знижує рівень довіри населення до інституцій влади, спотворює механізми формування конкурентного середовища та унеможливлює стабілізацію розвитку національної економіки.

Тіньова економіка охоплює широкий спектр нелегальних та напівлегальних видів діяльності, що здійснюється економічними агентами, певною мірою, ґрунтується на корупційних практиках, які створюють належні умови для ухилення від оподаткування результатів діяльності, для незаконного привласнення та розкрадання бюджетних ресурсів, монополізації окремих ринків, а також для використання адміністративного тиску з метою задоволення й захисту приватних інтересів. Фактично, можна стверджувати, що корупція виступає не лише механізмом забезпечення функціонування тіньових схем, а й основним чинником їх відтворення та зростання масштабів. Своєю чергою, існування та стрімкий розвиток тіньового сектора національної економіки генерує потужні фінансові потоки, які мають незаконне походження, та потребують узаконення, що призводить до необхідності активізації процесів легалізації (відмивання) таких капіталів і доходів.

Якщо розглядати легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, то її варто розцінювати як заключний етап такого взаємопов’язаного процесу, який забезпечує інтеграцію злочинно отриманих капіталів, майнових активів і грошових коштів у формальну легальну економіку, дозволяючи при цьому кримінальним структурам, злочинним угрупуванням та корумпованим чиновникам разом із представниками тіньового бізнесу легалізовувати такі активи і капітали та в подальшому використовувати їх на розвиток своєї фінансової та інвестиційної діяльності. Однак, варто констатувати, що наявність таких деструктивних соціально-економічних явищ та інтенсифікація їх розвитку в період нестабільності й стратегічної невизначеності негативно впливає та загрожує макроекономічній стабільності, а у поєднанні із активізацією транснаціональної злочинності призводить до порушення фінансової дисципліни держави та підриву її демократичного розвитку.

Окремо варто звернути увагу на циклічність взаємозв’язку між корупцією, тіньовою економікою та відмиванням коштів, адже корупція полегшує доступ до незаконних капіталів та за допомогою економічних схем

їх акумулює, тіньова економіка консолідує такі капітали та формує незаконні фінансові потоки, а система легалізації (відмивання) доходів забезпечує їх подальше використання в офіційному секторі національної економіки, створюючи, при цьому, нові стимули для прояву корупційних ризиків і здійснення корупційної діяльності (рис. 1.2).

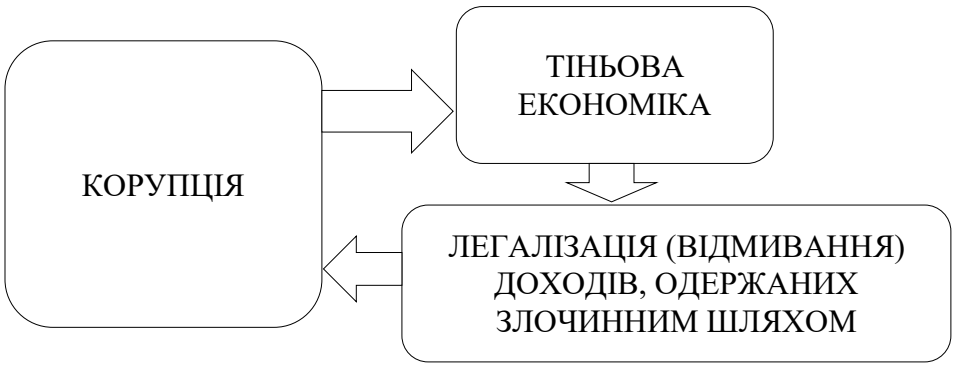

Рис. 1.2. Взаємозв'язок корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом

Джерело: власна авторська розробка

Такий замкнутий цикл функціонує як неформальний паралельний економічний механізм, що конкурує з офіційною економікою та послаблює інституційну спроможність держави у сфері фінансового контролю. Стає очевидним, що дослідження взаємозв'язку між корупцією, тіньовою економікою та відмиванням незаконних коштів є необхідною передумовою для формування комплексної та ефективної системи детінізації національної економіки.

В даному контексті слушним є зауваження С. П'ясецької-Устич [17, с. 38], яка стверджує, що корупція та тіньова економіка тісно переплітаються між собою та формують специфічну систему суспільних відносин, що в однаковій мірі несуть загрозу національним інтересам країни, а заходи антикорупційної боротьби повинні корелювати із заходами детінізації національної економіки. На думку вченої, зниження рівня корупції в країні можливе при умові зміцнення нормативно-правового й законодавчого забезпечення, підвищення

ролі інститутів демократії, формування потужного середнього класу та зміцнення моральних і духовних цінностей суспільства. Фактично, викорінення корупційно-тіньових схем як системи суспільних відносин, що стрімко розвивається в умовах сучасності, можливе паралельно й лише тоді, коли держава, суспільство і органи державної влади спільно протидіятимуть не тільки наслідкам корупції й тінізації економіки, а й запобігатимуть причинам їх виникнення.

В. Сулим та К. Самодай [18, с. 290] стверджують, що детінізація національної економіки, власне, і передбачає скорочення тіньового сектора та виведення економічної діяльності у площину легальних економічних відносин. Проте, для досягнення бажаних результатів необхідним виявляється формування єдиної комплексної системи дій та інструментів, за допомогою яких отримується можливість усунення передумов і причин розвитку тіньової економічної діяльності та узаконення її результатів. Ми погоджуємося з думкою науковців та вважаємо, що процес детінізації є надто складним, оскільки неструктурованість тіньового сектору національної економіки та постійне удосконалення тіньових і корупційних схем призводять до неможливості формування єдиної аналітично-інформаційної системи розроблення заходів детінізації економіки.

С. Войцехівська [19] встановила, що під впливом чинників нестабільності та війни росії проти України розвиток економіки і суспільства стримується існуванням небезпечних факторів, а їх дестабілізуючий вплив поглиблює тінізаційні процеси в національній економіці, що призводить до деструктивних змін у механізмах стримування розвитку тіньового сектора. На думку вченої, в умовах активізації деструктивних явищ соціально-економічного характеру основні заходи детінізації національної економіки зводяться до посилення покарання за ведення нелегальної економічної діяльності та посилення силового впливу на незаконні суб’єкти господарювання. Однак, досягнення бажаного ефекту не вдається забезпечити. В даному контексті С. Войцехівська пропонує реформувати

податкову та соціальну систему та сформувати соціальний, інформаційний, інституційно-організаційний, законодавчий та фінансово-економічний механізми системної детінізації національної економіки.

Більш ґрунтовно до вирішення проблем встановлення взаємозв'язку корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, підійшли В. Василевич та Ю. Левченко [20, с. 487], які вважають, що дані деструктивні явища істотно посилюють процеси криміналізації суспільства та економіки, внаслідок чого чинне законодавство неспроможне протидіяти економічній злочинності, а відсутність ефективної системи контролю за діяльністю комерційних структур зі сторони держави сприяють трансформації кредитно-фінансової системи України в плацдарм для здійснення легалізаційної діяльності.

Д. Ворон [21, с. 376], досліджуючи взаємозв'язок корупції із правовими аспектами забезпечення прав людини в контексті боротьби з тінізацією національної економіки, встановив, що корупція виступає на тільки економічною і політичною проблемою, а й системним фактором порушення прав і свобод людини і громадянина, адже корупційні практики формують прямий причинно-наслідковий зв'язок з порушенням їх прав на освіту, медицину, працю та справедливе правосуддя. Крім того, науковець довів, що найбільш вразливими до корупції є такі верстви населення як пенсіонери, малозабезпечені громадяни, мігранти та особи з обмеженими фізичними можливостями. Варто зауважити, що корупція по відношенню до даних категорій населення має двоякий вплив. Зокрема, вона виявляється як причиною посилення корупційних ризиків, так і наслідком, до якого приводять корупційні діяння. Даний парадокс пояснюється тим, що соціально незахищені верстви населення характеризуються низьким рівнем доходів та, відповідно, і якості життя населення, що обумовлює їх схилення до вчинення корупційних діянь з метою отримання додаткових засобів для існування.

Отже, проведені дослідження дозволяють зробити певні узагальнення, за допомогою яких підтверджується тісний і взаємозалежний характер зв'язків

між корупцією, тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. На підставі отриманих результатів можна стверджувати, що усі проаналізовані деструктивні соціально-економічні явища формують складний та самовідтворюваний механізм, який істотно дестабілізує національну економіку та знижує темпи соціально-економічного розвитку країни, а також становить загрозу її національним інтересам.

Безумовним фактом виявляється те, що корупція є основним чинником тінізації економічних відносин, створює передумови для ухилення від оподаткування, сприяє неефективному розподілу бюджетних коштів та їх нецільовому використанню. Водночас, корупція обумовлює виникнення неформальних механізмів ведення господарської діяльності. Завдяки корупційним зв'язкам окремі суб'єкти тіньової економіки отримують можливість уникнення регуляторних бар'єрів та контролю, чим легітимізують свою діяльність.

Поряд із цим тіньова економіка є джерелом нелегальних фінансових потоків, які без інтеграції у легальний сектор не можуть бути залучені у фінансово-господарську й інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання. Стає очевидним, що за таких умов виникає необхідність у формуванні об'єктивних механізмів відмивання таких коштів та легалізації злочинних капіталів. Тому, можна стверджувати, що функціонування тіньового сектору економіки підживлює корупцію та генерує необхідні для її подальшого відтворення ресурси.

За допомогою процесів легалізації (відмивання) злочинно отриманих капіталів і активів відповідні фінансові потоки інтегруються у легальні економічні відносини, чим створюється певна сполучна ланка між офіційною економікою та різними видами кримінальної, неформальної та тіньової економіки, адже корупція стимулює розвиток тіньової економіки, а тіньові доходи обумовлюють необхідність їх узаконення, внаслідок чого відмивання й легалізація злочинних капіталів і активів забезпечують фінансове підґрунтя для подальших корупційних угод та домовленостей. Фактично, взаємозв'язки

між корупцією, тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, формують паралельну офіційній економіці систему, яка дестабілізує фінансову стійкість країни та порушує стабільність її функціонування.

Із зазначеного можна зробити висновок, що боротьба з корупцією, тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, є необхідною передумовою для забезпечення детінізації національної економіки і лише комплексний підхід спроможний розірвати циклічність здійснення зазначених правопорушень. Тому, обґрунтованим виявляється посилення державної антикорупційної політики та незалежності антикорупційних, правоохоронних і судових органів. Крім того, особливої вагомості в даному контексті набуває забезпечення ефективності функціонування системи фінансового моніторингу та посилення контролю за підозрілими фінансовими операціями, для чого доцільно застосовувати інноваційні цифрові технології з метою зниження корупційних ризиків та відслідковування фінансових потоків. Не менш важливим виявляється запровадження міжнародних стандартів прозорості та співпраці у сфері боротьби з фінансовою злочинністю, а також формування антикорупційної культури у суспільстві на фоні зростання ролі громадського контролю.

Таким чином, можна стверджувати, що розірвання взаємозв’язку між корупцією, тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, потребує реалізації системної державної політики, координації зусиль міжнародної спільноти та активної участі громадянського суспільства у формуванні та реалізації основних заходів забезпечення прозорості економічного середовища, підвищення рівня довіри до органів державної влади та місцевого самоврядування, а також дотримання цілей сталого розвитку.

Висновки до розділу 1

1. Проведені дослідження теоретичних основ визначення сутності корупції дають підстави стверджувати, що дане небезпечне деструктивне соціально-економічне явище проявляється в національних економіках під впливом посилення нестабільності та появи кризових ситуацій. Встановлено, що сутність корупції більшістю науковців трактується як складне і негативне соціально-економічне явище, що полягає у вчиненні протиправних діянь, пов’язаних із використанням посадовими особами, державними службовцями та публічними діячами наданих їм повноважень і можливостей з метою особистого збагачення та отримання неправомірної вигоди у задоволенні власних інтересів.

2. Виявлено значний негативний вплив корупції на розвиток держави і суспільства, який проявляється у дестабілізації економіки, політики та суспільства. З’ясовано, що корупція обумовлює деструктивні зміни в апараті державного управління та створює передумови для формування неформальних економічних структур.

3. Обґрунтовано наявність тісного та взаємообумовленого зв’язку корупції із тінізацією економіки та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. На підставі результатів проведеного дослідження виявлено, що корупція виявляється основним чинником посилення процесів тінізації економічних відносин, обумовлює виникнення неформальних механізмів ведення господарської діяльності та сприяє формуванню значних нелегальних капіталів, які потребують узаконення та залучення в офіційний сектор економіки. Натомість, легалізація (відмивання) доходів, капіталів і активів, одержаних у злочинний спосіб, покликана інтегрувати відповідні фінансові потоки у легальні економічні відносини та створити умови для їх залучення у законну економічну діяльність суб’єктів господарювання та економічних агентів.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇЇ ПРОТИДІЇ В КОНТЕКСТІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

2.1. Стан та тенденції зміни рівня корупції в Україні

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України, в період запровадження спеціального правового режиму воєнного стану та посилення впливу чинників глобалізації та євроінтеграції корупція розглядається як одна із найбільших загроз забезпечення соціально-економічної та суспільно-політичної стабільності, оскільки вона підриває довіру громадян до органів державної влади різних рівнів, знижує інвестиційну привабливість країни, сповільнює темпи проведення реформ та становить значні перешкоди швидкій інтеграції у європейський правовий і економічний простір. Очевидно, що в умовах загострення трансформаційних процесів, що підсилені викликами внутрішнього і зовнішнього середовища, проблема зниження рівня корупції набуває особливої актуальності та впливає на процеси державотворення й забезпечення ефективного державного управління в інтересах збереження суверенітету, державної цілісності та зміцнення національної безпеки.

Як доводять проведені теоретичні дослідження впродовж останніх років корупція в Україні істотно видозмінилася та набула системного характеру, проникнувши в усі сфери національної економіки та суспільного життя. Її прояви фіксуються в системі публічного адміністрування, в судовій владі, в повсякденних соціальних відносинах та при взаємодії із бізнесовими структурами. Варто визнати, що певні позитивні напрацювання щодо зниження рівня корупції в Україні вже зроблені, зокрема, створено та успішно функціонують спеціалізовані антикорупційні органи, а саме Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агенство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура

(САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС), реалізовується комплекс антикорупційних реформ, посилено громадський контроль, надається міжнародна підтримка у сфері протидії корупції, проте, констатувати суттєве зниження рівня корупції в державі досі не можемо, а темпи подолання даного деструктивного явища залишаються недостатніми. Показники міжнародних рейтингів щодо оцінювання рівня корупції в країнах світу, зокрема, Індексу сприйняття корупції, які ведуться міжнародною неурядовою організацією Transparency International, засвідчують певні незначні позитивні зрушення в Україні, однак, загальний рівень корупції в країні залишається достатньо високим у порівняння з іншими країнами Європи та світу. На рис. 2.1 відобразимо стан та тенденції зміни рівня корупції в Україні за період з 2017 р. по 2024 р.

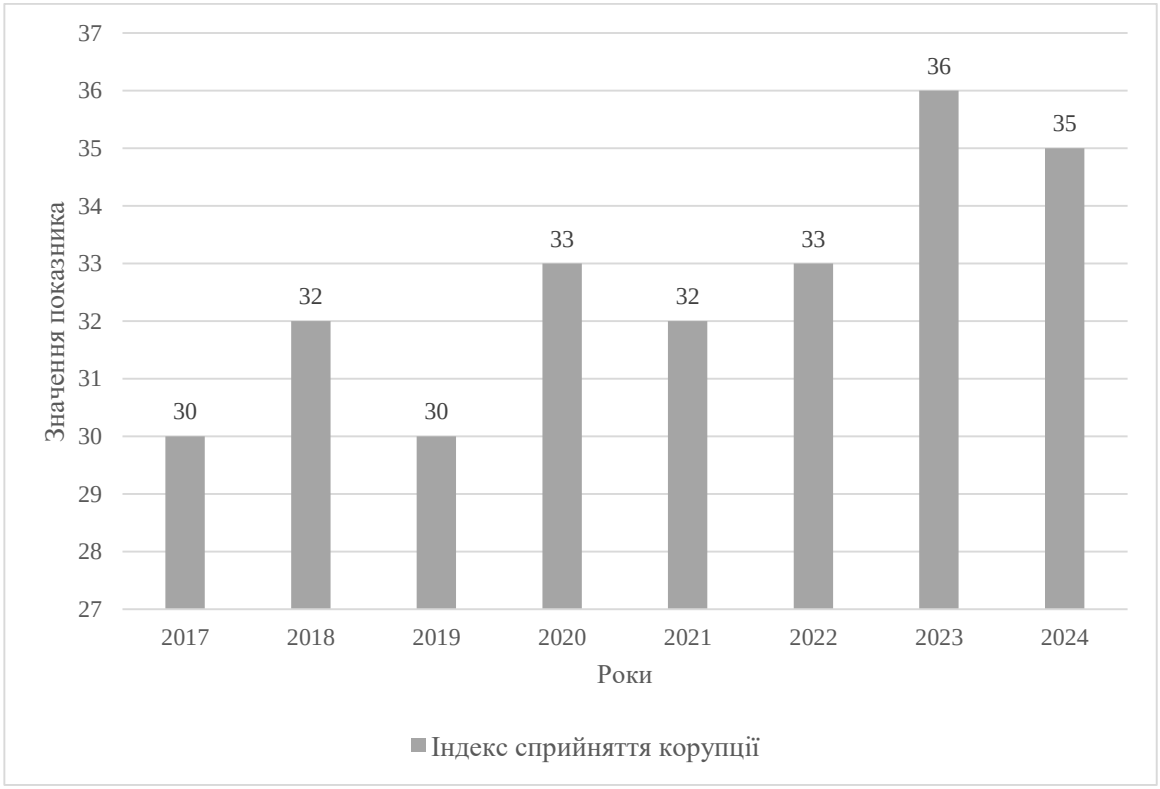

Рис. 2.1. Сучасний стан та динаміка зміни індексу сприйняття корупції в Україні у 2017–2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними: [22–29]

Як засвідчують результати проведеного дослідження, рівень корупції в Україні оцінюється на основі розрахунку індексу сприйняття корупції, оптимальне значення якого наближається до 100 балів. Впродовж усього аналізованого періоду, в Україні значення індексу сприйняття корупції перебуває в межах 30–36 балів, що є достатньо низьким та говорить про високий рівень корупції в країні. При цьому, аналітичні дані доводять, що проведення антикорупційних реформ позитивно вплинуло на зростання значення індексу сприйняття корупції та на зниження її рівня в Україні. Як бачимо, найнижче значення індексу сприйняття корупції зафіксовано у 2017 р. та у 2019 р. – 30, що засвідчує найвищий рівень корупції в даних періодах. У 2018 р. та 2021 р. значення індексу сприйняття корупції позиціонувало незначне зростання на +2 пп. до 32, а у 2020 р. та 2022 р. – на +3 пп. до 33. Подальший період 2023 р. показав найкращі за весь досліджуваний період показники індексу сприйняття корупції, які досягнули позначки у 36, проте, вже у 2024 р. процеси поширення корупції активізувалися і значення зазначеного показника знизилося на 1 позицію до 35.

В цілому, можна стверджувати, що стійкого тренду до зростання або ж до зниження рівня корупції в Україні прослідкувати не можна. Водночас, варто відзначити позитивний ефект від часткової реалізації Антикорупційної стратегії України [30], а також від посилення антикорупційних заходів. При цьому, об’єктивність проведених досліджень щодо визначення рівня корупції в Україні є достатньо сумнівною, оскільки даний показник розраховується на підставі визначення даних, що узагальнюють розуміння та сприйняття корупції, а не відображають реальний її стан. Більше того, методологічна база оцінювання рівня корупції побудована на соціологічних опитуваннях, на підставі яких визначаються виявлені факти вчинення корупційних діянь, а значна кількість таких злочинних посягань залишається поза увагою та не включаються до статистичної вибірки. Тому, на нашу думку, в Україні варто констатувати значно вищий рівень корупції, ніж задекларовано.

Свідченням зазначеного є дослідження корупційного досвіду населення України при його взаємодії із різними сферами діяльності держави і суспільства. Результати таких емпіричних досліджень за період 2017–2024 рр. систематизуємо на рис. 2.2.

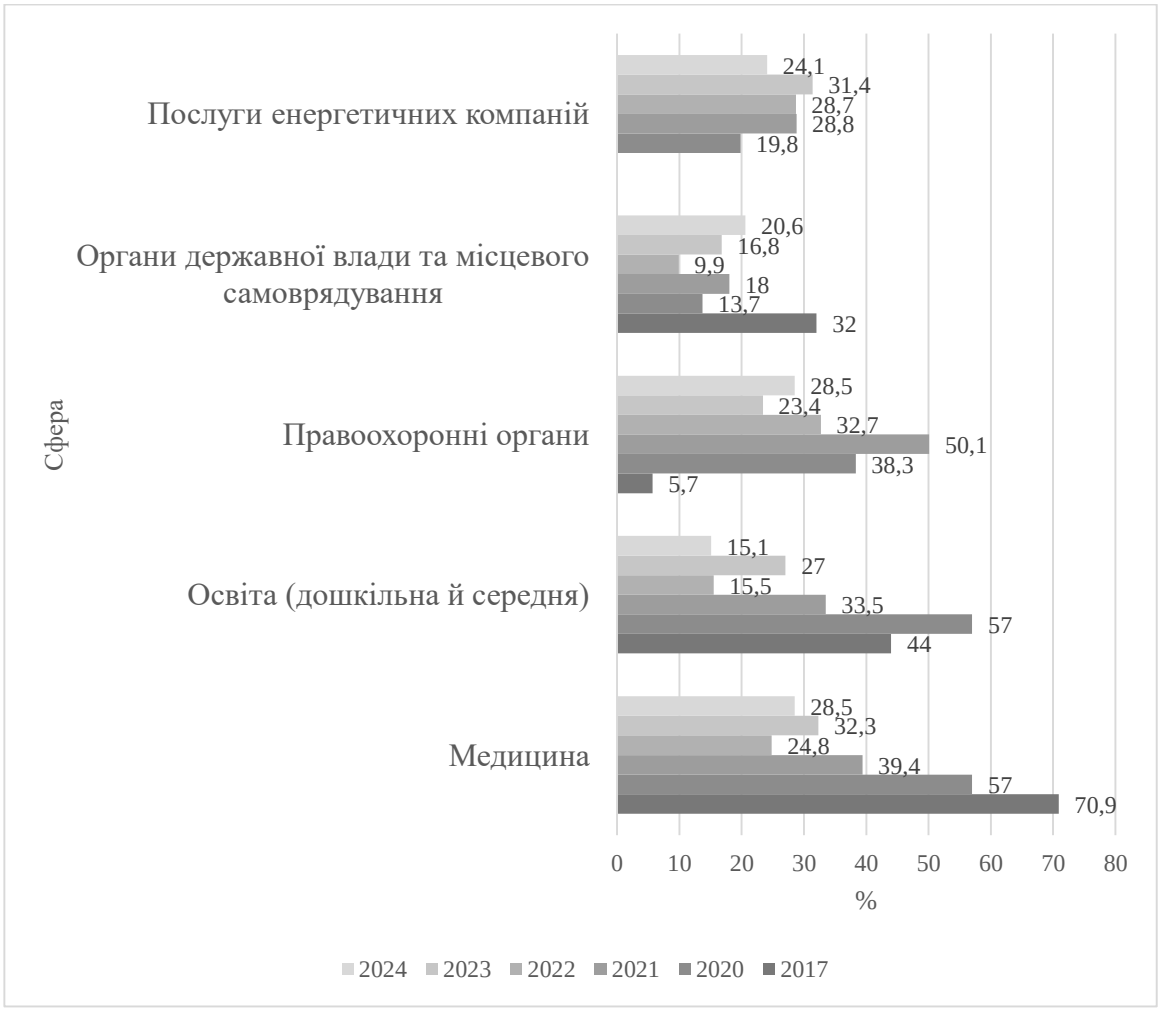

Рис. 2.2. Частка населення України, що має корупційний досвід при взаємодії із різними сферами діяльності держави і суспільства у 2017–2024 рр., %*

* у 2018–2019 рр. відповідні розрахунки частки населення, що має корупційний досвід при взаємодії із різними сферами діяльності держави і суспільства, не проводилися, тому, данні відсутні

Джерело: сформовано автором за даними: [31; 32, с. 21; 33, с. 21–22, 35, 39; 34, с. 24–25, 40; 35, с. 58; 36, с. 25]

Водночас зазначимо, що зафіксовані дані Національного агенства з питань запобігання корупції доводять високий рівень корупції в Україні та її

проникнення у різні сфери життєдіяльності держави і суспільства. Зокрема, відзначається надзвичайно високий рівень корупції в медицині, показники якого у 2017 р. досягнули позначки у 70,9 % опитаного населення, яке має корупційний досвід у даній сфері. У 2020 р. зафіксовано певне зменшення частки населення, що мало корупційний досвід у сфері медицини до 57 %, у 2021 р. – до 39,4 % та у 2022 р. – до 24,8 %. Очевидно, що стійкий спадний тренд говорить про позитивні зміни щодо зниження рівня корупції в медицині, однак, починаючи із 2023 р. корупційні практики у медицині відновилися, а частка населення, що має корупційний досвід, збільшилася до 32,3 %. Незначні позитиві зміни спостерігаються і у 2014 р., проте, аналізований показник не повернувся до рівня 2022 р. і зафіксований на позначці 28,5 %.

Дещо оптимістичною, проте також критичною є ситуація щодо корупції в освіті, зокрема, в дошкільній та середній. Проаналізовані дані дають підстави стверджувати, що найвища частка населення, що має корупційний досвід при взаємодії із закладами освіти, зафіксована у 2020 р. на рівні 57 %. До того, даний показник становив 44 %. В подальшому, рівень корупції в освіті поступово знижувався до 39,4 % населення, що має корупційний досвід, у 2021 р. та до 24,8 % у 2022 р. У 2023 р. корупція в освіті набула зростаючих тенденцій, а частка населення, що брала участь в освітніх корупційних схемах, зросла до 28,5 %.

Достатньо вагомі показники корумпованості зафіксовані в системі правоохоронних органів України. Зокрема, у 2017 р. частка населення, що мала корупційний досвід при взаємодії з ними, становила 5,7 % та різко збільшилася у 2020 р. до 38,3 %. Ще більше корупція у правоохоронних органах поглибилася у 2021 р. до 50,1 % опитаного населення. Подальший період 2022–2023 рр. характеризується спадним трендом до 32,7 % населення у 2022 р. та до 23,4 % населення у 2023 р. Станом на 2024 р. корумпованість правоохоронних органів знову ж таки посилилася, а частка населення, що має корупційний досвід при взаємодії з ними, зросла на 5,1 % до 28,5 %.

Схожі тенденції спостерігаються й при взаємодії населення України із органами державної влади та місцевого самоврядування, де корупція має циклічний характер та впродовж 2017–2022 рр. позиціонувала спадні тенденції із 32,0 % населення, що мало корупційний досвід, до 13,7 % у 2020 р., 18,0 % у 2021 р. та до 9,9 % у 2022 р. Період 2023–2024 рр. характеризується різким зростанням участі населення у корупційних практиках, частка якого зросла до 16,8 % та до 20,6 % відповідно. Окреслена ситуація доводить вагомі зловживання владою та наданими повноваженнями в апараті державного управління різних рівнів.

Достатньо високі та загрозливі показники поширення корупції зафіксовані у сфері надання послуг енергетичними компаніями, зокрема, тими, що забезпечують, електропостачання, газопостачання та водопостачання. Як показують проаналізовані дані, 19,8 % опитаного у 2020 р. населення має корупційний досвід при взаємодії із такими суб'єктами господарювання. У 2021 р. такий корупційний досвід мали вже 28,8 % опитаного населення, а у 2022 р. – 27,7 %. Станом на 2023 р. під впливом воєнних дій, частих обстрілів та масштабних руйнувань енергетичної й газової інфраструктури, корупція при наданні послуг енергетичними компаніями істотно зросла, а з корупційними практиками і схемами стикнулося 31,4 % населення. У 2024 р. ситуація дещо покращилася, однак частка населення, що має корупційний досвід, залишається досить високою і становить 24,1 %.

Проведені емпіричні дослідження засвідчують, що корупція залишається однією із найбільш вагомих проблем і загроз соціально-економічному й суспільно-політичному розвитку України. Загальні тенденції щодо зниження рівня корупції в країні на підставі аналізу індексу сприйняття корупції доводять певні позитивні зміни щодо протидії корупції та поступове підвищення позиції України у міжнародних рейтингах, що обґрунтовується позитивним впливом результатів реформ у сфері антикорупційної діяльності та діяльності спеціально уповноважених антикорупційних органів й інституцій, а також запровадженням електронного декларування й механізмів

відкритих даних. Проте, у 2022–2024 рр. спостерігається зниження рівня ефективності боротьби з корупцією, що пояснюється посиленням негативного впливу викликів і небезпек воєнного характеру та значною інституційною інерцією реалізації заходів реформування, внаслідок чого корумпованість різних сфер діяльності держави і суспільства зростає, що доводиться результатами дослідження частки населення України, що має корупційний досвід при взаємодії із різними сферами діяльності держави і суспільства. Зокрема, на підставі отриманих результатів можна констатувати поступове зниження рівня побутової корупції у медицині та в освіті, що частково пояснюється зниженням корупційних ризиків за рахунок запровадження інструментів цифровізації та розширення електронних сервісів, які частково нівелювали на зменшили безпосередній контакт населення із посадовими особами й держслужбовцями. Однак, певні сфери зберігають тенденції до зростання рівня корупції, а саме, правоохоронні органи та органи державної влади й місцевого самоврядування.

Зіставлення результатів проведених досліджень дозволяє виявити певні суперечності щодо зниження рівня корупції в Україні, а саме: з одного боку спостерігається скорочення масової побутової корупції та зміцнюється довіра населення до певних окремих державних інституцій, а з іншої сторони – у тих сферах, що мають стратегічне значення для держави і суспільства фіксується збереження стійких корупційних практик.

Таким чином, на підставі результатів проведеного дослідження можна констатувати, що Україна продемонструвала незначне й нестабільне, але поступове зростання своїх позицій у міжнародних рейтингах боротьби із корупцією, що доводить часткову ефективність її антикорупційних реформ, однак недостатню до досягнення системного результату. Встановлено, що найбільш проблемними та високо корумпованими сферами є правоохоронні органи та органи державної влади й місцевого самоврядування, що обумовлює необхідність посилення антикорупційних заходів та забезпечення вищого рівня прозорості їх діяльності.

2.2. Оцінка впливу корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів

Корупція в Україні є системним явищем, яке істотно послаблює ефективність економічних реформ, розбалансовує механізми ведення економічної діяльності, гальмує розвиток підприємницького середовища, знижує рівень інвестиційної привабливості країни та сприяє зростанню частки тіньового сектора національної економіки. Корупція виявляється не лише фактором зниження ефективності державного управління, а й сприяє розвитку тіньової економіки, результати якої потребують узаконення через застосування інструментів і механізмів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Стає очевидним, що корупція, тінізація економіки та легалізація злочинно отриманих коштів обумовлюють значні втрати державою фінансових ресурсів, істотно зменшують обсяги податкових надходжень та формують у суспільстві модель недовіри до державних економічних і правових інституцій.

Незважаючи на реалізацію антикорупційних стратегій та формування механізмів детінізації національної економіки, рівень корупції та тінізації економіки залишаються достатньо вагомими, що свідчить про існування певного резерву для накопичення нелегальних капіталів, що потребуватимуть узаконення й залучення в офіційний обіг. В даному контексті особливого значення набуває проблемний аспект оцінювання впливу корупційних практик на показники тінізації національної економіки, що дозволить виявити ключові ризики для забезпечення державного фінансового контролю та формування комплексу заходів й розроблення методів запобіганню та протидії відмиванню незаконних активів, капіталів і грошових коштів.

Проведені дослідження щодо виявлення стану та основних тенденцій зміни рівня тінізації економіки України за період 2017–2024 рр. (рис. 2.3) дозволяють виявити істотне зростання рівня тінізації національної економіки в період повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації на

територію України та розгортання нею масштабних бойових дій до 67,3 % у 2022 р. на фоні різкого падіння реального ВВП країни до –29,1 %.

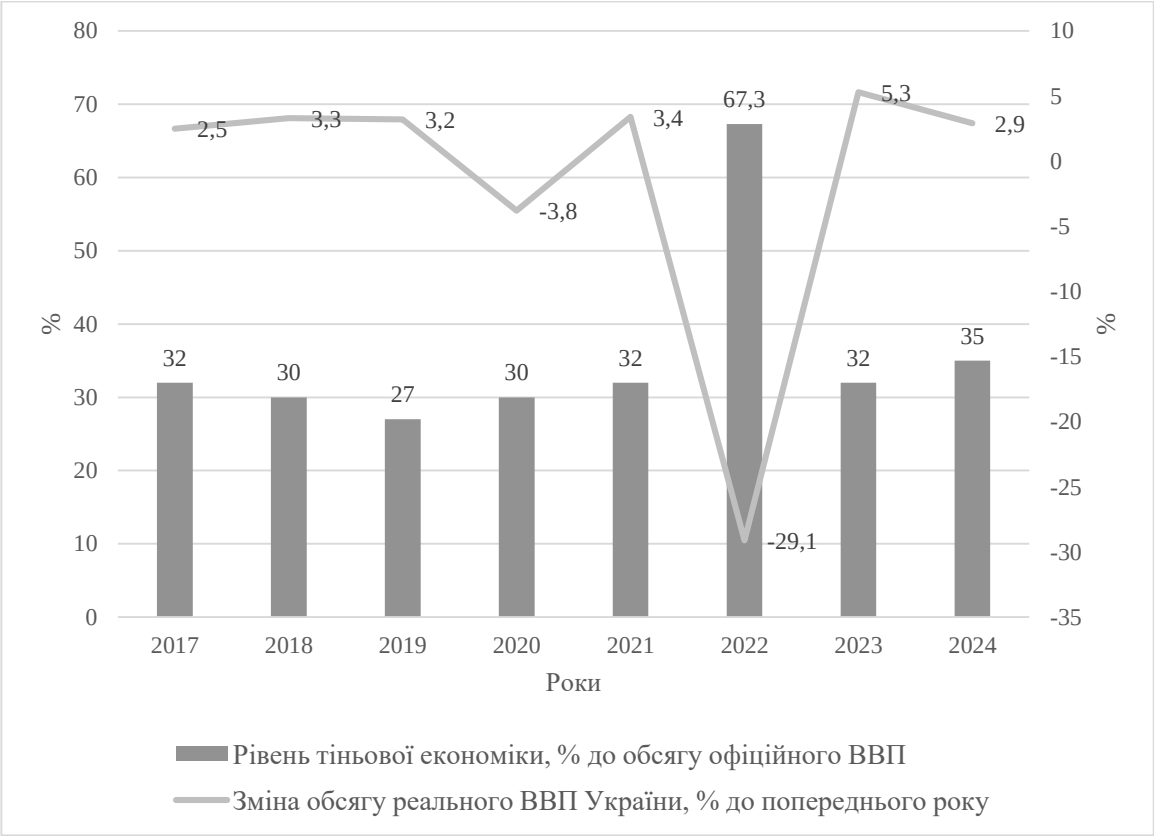

Рис. 2.3. Динаміка зміни рівня тіньової економіки в Україні у 2017–2024 рр., %

Джерело: сформовано автором за даними: [37, с. 2; 38, с. 4; 39, с. 5; 40]

Інші аналізовані періоди позиціонують більш стабільні значення рівня тінізації економіки України, які перебувають у межах 27–32 % у довоєнний період та в межах 32–35 % у період війни 2023–2024 рр.

Як бачимо, частка тіньового сектора національної економіки продовжує зростати на фоні зростання рівня корупції в країні, що доводить прямо пропорційну їх залежність та взаємообумовленість. Що стосується легалізаційних процесів, то аналіз обсягів легалізованих коштів, які пов’язані із вчиненням корупційних злочинів в Україні впродовж 2017–2024 рр. (рис. 2.4) засвідчує їх циклічність та зростання в періоди нестабільності та невизначеності.

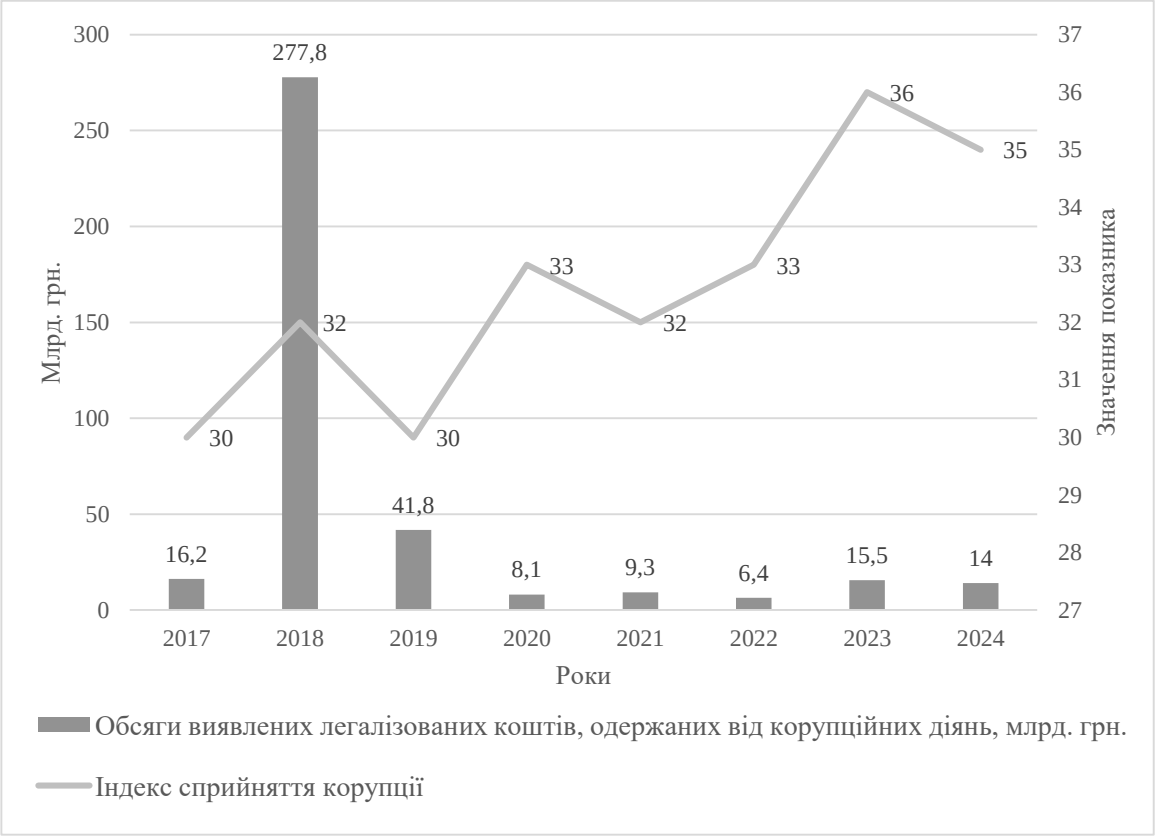

Рис. 2.4. Динаміка обсягів легалізованих від корупційних діянь коштів в Україні у 2017–2024 рр.

Джерело: сформовано автором за даними: [41–47; 48, с. 26]

Відповідно до даних, оприлюднених Державною службою фінансового моніторингу України, легалізовані корупційні доходи вимірюються мільярдами гривень щорічно, а найбільші обсяги виявлені у 2018 р. у розмірі 277,8 млрд. грн., що є безпрецедентним значенням за весь аналізований період та становить надзвичайно вагому загрозу її національним інтересам та соціально-економічному розвитку. У попередньому періоді 2017 р. даний показник зупинився на позначці у 16,2 млрд. грн., що є вагомим, проте, не таким критичним. Достатньо значні обсяги легалізованих корупційних доходів були і у 2019 р., а саме 41,8 млрд. грн. Проте, у 2019 р. спостерігалося різке скорочення обсягів відмитих та узаконених корупційних коштів на фоні значного зниження значення індексу сприйняття корупції, що, фактично, засвідчує вагоме зростання її рівня. Парадоксальна ситуація пояснюється

появою нових корупційних схем, які використовувалися корупціонерами та не були виявлені правоохоронними органами.

Стає очевидним, що зростання рівня корупції та рівня тіньової економіки в Україні впродовж 2017–2024 рр. призвело до накопичення суттєвих обсягів нелегальних капіталів та грошових коштів, які були успішно узаконені та залучені в офіційний сектор економіки. При цьому, варто звернути увагу на те, що Україна зазнала вагомих втрат внаслідок активізації та інтенсифікації розвитку цих деструктивних явищ. В даному контексті, доцільним виявляється проведення аналізу фактичних втрат бюджету від корупції, тінізації економіки та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. На рис. 2.5 узагальнимо такі дані.

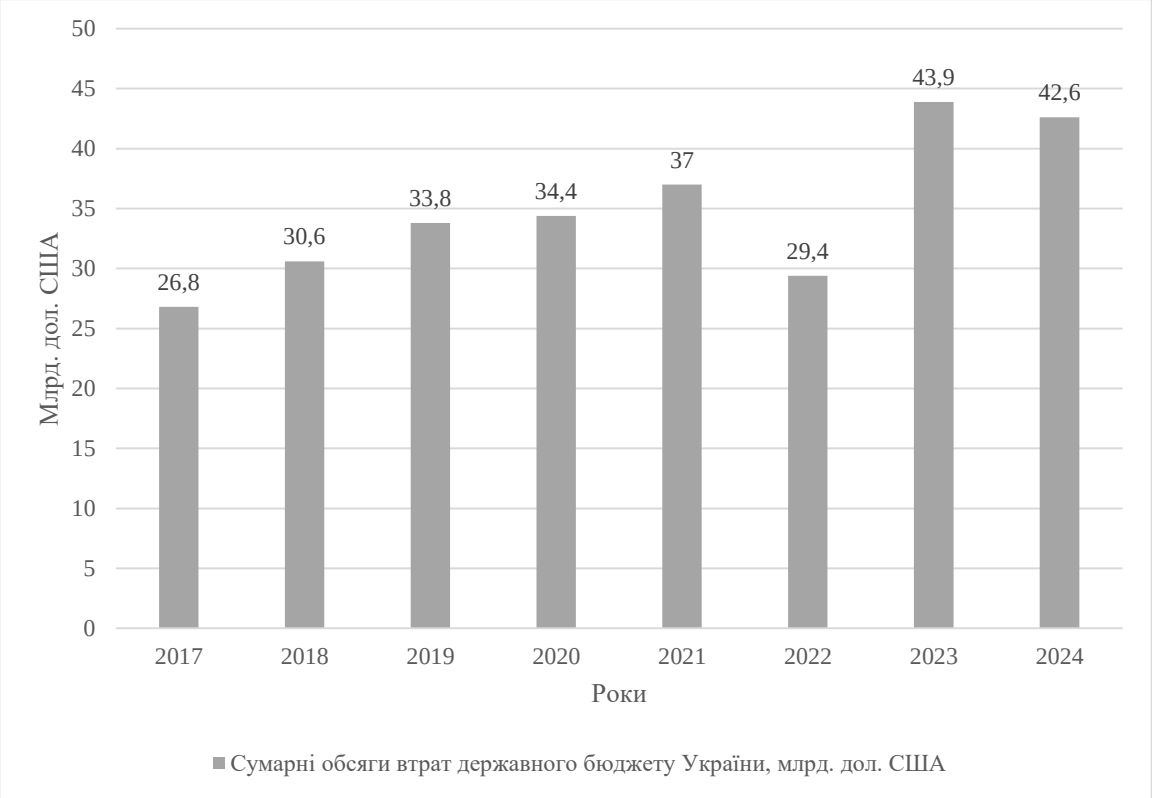

Рис. 2.5. Динаміка зміни сумарних обсягів втрат державного бюджету України від корупції, тінізації економіки та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, у 2017–2024 рр., млрд. дол. США

Джерело: сформовано автором за даними: [39, с. 7]

Результати проведених досліджень засвідчують, що державний бюджет України щорічно недоотримує значні суми коштів, які акумулюються внаслідок корупційних діянь, ведення господарської діяльності поза межами офіційного сектора економіки та через легалізацію (відмивання) незаконно одержаних коштів, капіталів та активів. Зокрема, у 2017 р. сума втрат державного бюджету України від корупції, тінізації економіки та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, становила 26,8 млрд. дол. США, у 2018 р. вона зросла до 30,6 млрд. дол. США, у 2019 р. також зафіксовано зростання даного показника до позначки у 33,8 млрд. дол. США. Незначне збільшення суми втрат держбюджету спостерігалося і у 2020 р. до 34,4 млрд. дол. США та у 2021 р. до 37 млрд. дол. США.

Станом на 2022 р. ситуація дещо покращилася і втрати державного бюджету України суттєво знизилися до 29,4 млрд. дол. США, проте, вони залишалися достатньо вагомими. У 2023 р., знову ж таки, на фоні зростання рівня тіньової економіки та збільшення обсягів коштів, легалізованих від корупційних діянь, зафіксовано зростання суми втрат державного бюджету до 43,9 млрд. дол. США. Аналогічна ситуація спостерігалася і у 2024 р., проте сумарні обсяги втрат державного бюджету позиціонують незначне зменшення, однак їх значення у 42,6 млрд. дол. США є надзвичайно вагомим та критичним.

Стає очевидним, що корупція першочергово виявляється деструктивним явищем, що одночасно є одним із детермінантів тіньової економіки, оскільки створює передумови для ухилення від оподаткування, нелегального переміщення фінансових ресурсів та їх ретельного маскування у формі проведення нелегальних операцій як законних. Результати проведеного аналізу достеменно засвідчують наявність тісного взаємозв’язку між корупцією, тінізацією економіки та легалізаційними процесами в державі, що підтверджується доведенням гіпотези, за якою зростання рівня корупції обумовлює накопичення значних капіталів та формування вищих сум втрат бюджету та дестабілізації фінансової системи країни.

На підставі дослідження встановлено, що корупція сприяє виникненню та поширенню нових схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, через використання банківського сектору, з використанням офшорних юрисдикцій та із залученням підставних підприємств. Такі протиправні діяння істотно знижують ефективність механізмів фінансового моніторингу та послаблюють інституційну спроможність державних інституцій, що в сукупності знижує рівень інвестиційної привабливості країни та обумовлює відтік інвестиційних ресурсів. При цьому, значний рівень тінізації економіки та його постійне зростання формує замкнуте коло, в якому тіньові капітали, акумульовані поза офіційним сектором економіки, фінансують корупційні практики, а корупція гарантує посилення неправомірного захисту нелегальних бізнесових структур, внаслідок чого створюються перешкоди для розвитку добросовісної конкуренції та забезпечення прозорості функціонування ринкових механізмів.

Зазначене дозволяє констатувати, що запобігання та протидія корупції, тінізації національної економіки та легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, потребують комплексного підходу та формування системних дієвих заходів. Зокрема, важливим виявляється посилення інституційної незалежності антикорупційних органів, а також забезпечення ефективної координації при взаємодії між ними та при їх взаємодії з органами фінансового моніторингу. Крім того, необхідним є удосконалення системи податково-правового регулювання відносин в державі та між суб’єктами господарювання.

Не менш важливою потрібно відзначити інтенсифікацію розвитку процесів цифровізації фіскальних процесів, за допомогою чого отримується можливість мінімізації корупційних зловживань та формуванняя дієвих інструментів вчасного виявлення та відстеження нелегальних фінансових потоків.

Безумовним фактом виявляється й те, що боротьба з корупцією, тінізацією економіки та легалізацією злочинно отриманих коштів неможлива

лише на рівні однієї країни. Оскільки дані деструктивні явища мають транснаціональний характер, то заходи щодо їх протидії повинні включати міжнародний аспект, зокрема, в плані активізації міжнародного співробітництва між спеціально уповноваженими органами, до компетенції яких належить боротьба з відмиванням коштів та контроль за транснаціональними потоками капіталу. Забезпечення прозорості економічних процесів, посилення антикорупційної політики на усіх рівнях та створення дієвої системи фінансового контролю дозволить сформувати певні чинники зниження рівня корупції в країні та мінімізувати ризики тінізації економіки й відмивання коштів. Проте, лише системне впровадження комплексних інституційних та правових заходів сприятиме руйнації корупційних і тіньових схем, а також відновить довіру громадськості до державних інституцій, за рахунок чого в подальшому отримаються можливості для досягнення основних цілей детінізації національної економіки та забезпечення сталого розвитку.

Отже, проведені дослідження щодо оцінювання впливу корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів дають підстави стверджувати, що корупція, тіньова економіка та легалізація грошових коштів, капіталів та майна є тісно пов’язаними між собою, взаємообумовлюють свій розвиток та інтенсифікують процеси їх поширення у державі і суспільстві.

Висновки до розділу 2

1. Проведені дослідження сучасного стану та тенденцій зміни рівня корупції в Україні дозволяють констатувати його зростання в умовах посилення соціально-економічної та суспільно-політичної нестабільності. Встановлено, що позитивні зміни щодо боротьби з корупцією в Україні спостерігаються, проте, корупція залишається однією із найбільш загрозливих

проблем розвитку держави і суспільства. Аналіз індексу сприйняття корупції за період з 2017 р. по 2024 р. дає підстави стверджувати про позитивні тренди щодо зниження рівня корупції в період реалізації антикорупційних реформ, посилення інституційної спроможності державних органів, покликаних забезпечувати виконання антикорупційних заходів.

2. Виявлено зростаючі тенденції щодо поширення корупції у правоохоронних органах та в органах державної влади й місцевого самоврядування в Україні в період запровадження спеціального правового режиму воєнного стану в країні та ведення активної фази бойових дій, що потребує перегляду заходів боротьби з корупцією в даних сферах та посилення відповідальності за вчинення корупційних діянь посадовими особами і держслужбовцями. Натомість, констатується зниження рівня корупції в медицині та освіті, що вдалося досягнути завдяки цифровізації державних сервісів та зниженню рівня прямої та безпосередньої взаємодії населення із посадовими особами.

3. На підставі результатів проведеного оцінювання впливу корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів доведено, що корупція, тінізація національної економіки та легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, тісно взаємодіють між собою та формують замкнутий цикл взаємообумовленості. Встановлено, що зростання рівня корупції та рівня тіньової економіки призводить до зростання суми коштів, легалізованих від корупційних діянь, а в сукупності дані небезпечні соціально-економічні явища призводять до вагомих втрат державного бюджету.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

3.1. Стратегічні пріоритети удосконалення антикорупційної діяльності в Україні

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується наявністю та дестабілізуючим впливом значних загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, серед яких чільне місце належить корупції, тінізації економіки та легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Особливо небезпечною на сьогодні є корупція, яка має прихований характер та проникає в усі сфери суспільного життя і держави, розбалансовуючи усталені механізми їх розвитку та створюючи сприятливі умови для вчинення інших злочинних діянь в економіці. Стає очевидним, що існуючі методи протидії корупції є недостатньо ефективними, а її протидія ускладнюється воєнними чинниками та наявністю кризових явищ в державі. Проте, прагнення України стати повноцінним членом Європейського Союзу та успішно інтегруватися у міжнародний економічних і правовий простір обумовлює необхідність посилення антикорупційних заходів та підвищення ефективності її запобігання як в умовах сучасності, так і в стратегічній перспективі.

Певні позитивні зрушення в Україні щодо протидії корупції уже спостерігаються. Варто відзначити те, що в країні створені і успішно функціонує низка антикорупційних органів, зокрема, Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд та Національне агенство з питань запобігання корупції, до компетенції яких відноситься забезпечення реалізації комплексу заходів, спрямованих на боротьбу з корупційними проявами на усіх рівнях державної

влади. Впродовж останніх років розслідувано низку корупційних справ, винесено відповідні вироки суду та притягнено корупціонерів до відповідальності за вчинені протиправні діяння. Крім того, Україна зміцнила свої позиції у міжнародному рейтингу за індексом сприйняття корупції, що засвідчує зниження її рівня в країні. Проте, варто визнати, що цього недостатньо та виникає необхідність посилення системного реформування державної антикорупційної політики, що, своєю чергою, потребує окреслення стратегічних пріоритетів удосконалення антикорупційної діяльності, спрямованих на забезпечення ефективності роботи інституцій, підвищення прозорості публічного сектору та сприяння формуванню культури доброчесності в суспільстві. В даному контексті, доцільним виявляється проведення SWOT-аналізу існуючої антикорупційної системи України з метою визначення її сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз в умовах сучасності. Результати SWOT-аналізу антикорупційної системи України узагальнимо у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз системи запобігання та протидії корупції в Україні

Сильні сторони	Можливості
- наявність незалежних антикорупційних органів; - розвиток цифрових послуг та відкритих даних; - активне громадянське суспільство; - наявність Закону України «Про запобігання корупції» та Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», в рамках яких реалізується Антикорупційна стратегія; - цифровізація декларацій про доходи	- євроінтеграція та доступ до кращих європейських практик протидії корупції; - післявоєнна відбудова як вікно можливостей та відновлення інфраструктури; - застосування аналітики даних та AI для ризик-профілювання
Слабкі сторони	**Загрози**
- нерівномірна спроможність інституцій; - наявність залежностей у кадрових призначеннях від політичних структур; - обмеженість превенції та інтеграції комплаєнс-систем; - недостатній превентивний контроль	- російсько-українська війна та корупційні ризики при проведенні державних закупівель; - зростання тіньового сектора економіки; - зростання рівня організованої злочинності; - невідворотність покарання у загальних судах

Джерело: власна авторська розробка

На підставі систематизації особливостей та основних засад антикорупційної боротьби в Україні можна виокремити серед сильних сторін сформованість та достатньо успішне функціонування незалежних антикорупційних органів, що застосовують у своїй діяльності цифрові послуг та відкриті дані, розвиток яких активізувався та позиціонує позитивні аспекти у протидії корупції та дозволяє підвищити прозорість процесу декларування доходів. Більше того, формування активного громадянського суспільства дозволяє посилити участь суспільства у забезпеченні контролю за діяльність органів державної влади усіх рівнів. Не менш важливим є й те, що в Україні наявне вагоме законодавче підґрунтя для забезпечення антикорупційної боротьби, зокрема, прийнято Закон України «Про запобігання корупції» та Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», в рамках яких реалізується Антикорупційна стратегія.

На фоні зазначених позитивних змін, існує низка напрямів, де запобігання та протидія корупції стримується, а показники антикорупційної боротьби характеризуються низькими значеннями. Тому, вважаємо за доцільне на рис. 3.1 узагальнити основні напрямки удосконалення антикорупційної діяльності в Україні, серед яких найбільш вагомими виокремимо необхідність посилення інституційної незалежності та підзвітності антикорупційних органів, а також посилення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення та забезпечення невідворотності покарання за корупційні злочини, проведення чесних та прозорих державних закупівель, посилення комунікації та формування культури несприйняття корупції в громадянському суспільстві.

Поряд із позитивними аспектами у досягненні результатів боротьби із корупцією в Україні залишається низка невирішених питань, які мають негативний вплив на систему запобігання та протидії корупції.

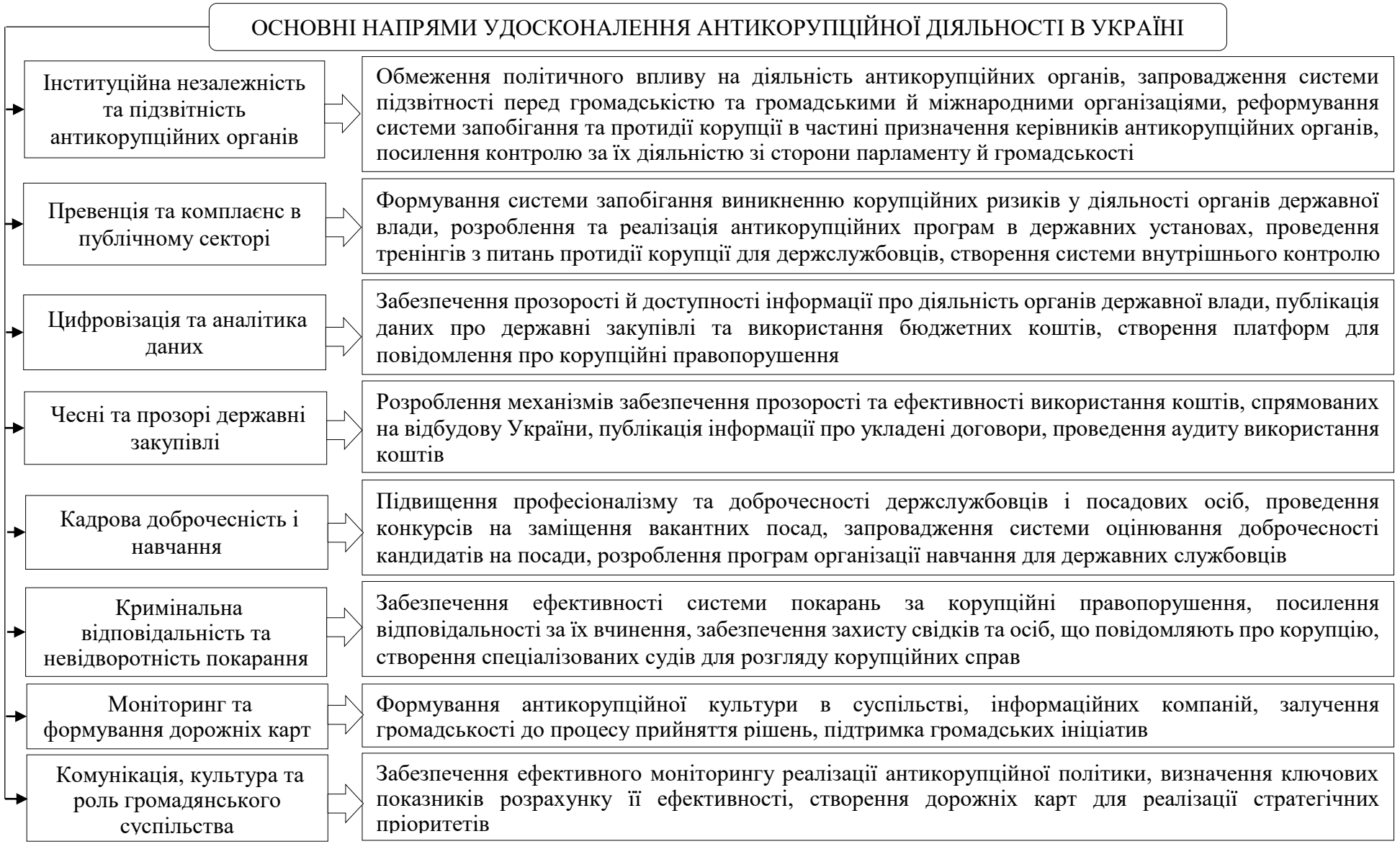

Рис. 3.1. Стратегічні пріоритети удосконалення антикорупційної діяльності в Україні

Першочергово це стосується нерівномірної спроможності інституцій забезпечувати антикорупційну діяльність та наявності залежностей кадрових призначень від дестабілізуючого впливу політичних структур та клановo-олігархічних угрупувань, розвиток яких інтенсифікується під впливом нестабільності. Крім того, ще однією проблемою національного значення виявляється обмеженість превенції та інтеграції комплаєнс-систем, а також недостатній превентивний контроль у соціально-економічній та суспільно-політичній сферах. Зазначені проблемні питання поглиблюються чинниками російсько-української війни, внаслідок чого корупційні ризики зростають.

Серед інших вагомих загроз сталому розвитку національної системи запобігання та протидії корупції є зростання тіньового сектора економіки, рівня організованої злочинності та невідворотність покарання у загальних судах. Однак, в Україні існують певні можливості та перспективи досягнення позитивного ефекту у боротьбі із корупцією. Зокрема, успішна інтеграція у Європейський Союз та європейський економічний і правовий простір дозволить отримати доступ до кращих європейських практик протидії корупції та використання інноваційних інструментів і механізмів антикорупційної боротьби на національному рівні.

Стає очевидним, що антикорупційна діяльність в Україні залишається ключовим стратегічним напрямком її державної політики, від ефективності якого залежить рівень захисту національних інтересів в усіх сферах держави і суспільства, безпека життєдіяльності, рівень інвестиційного розвитку країни та довіри до державних інституцій, а також перспективи євроінтеграції. Аналіз сучасного стану антикорупційної боротьби дозволяє констатувати той факт, що попри створення цілісної інституційної архітектури протидії корупції, досягнуті результати є неоднозначними та не доводять ефективність системи заходів запобігання та протидії корупції.

Безумовно позитивним явищем варто відзначити висхідну динаміку щодо формування законодавчої та нормативно-правової бази протидії корупції, проте, рівень поширення корупційних ризиків у багатьох сферах

держави і суспільного життя залишається критично високим. Тому, удосконалення антикорупційної політики України потребує чіткої стратегічної орієнтації на комплексні та системні зміни, що повинні відбуватися синхронно на державному, інституційному та суспільному рівнях, охоплюючи такі стратегічні вектори як:

– зміцнення інституційної спроможності органів, уповноважених здійснювати реалізацію заходів антикорупційного спрямування, посилення їх незалежності та координації;

– посилення ефективності діяльності САП, НАБУ та ВАКС за рахунок підвищення рівня політичної підтримки, прозорості процедур та персональної відповідальності керівництва, а не лише за рахунок збільшення ресурсного забезпечення;

– удосконалення законодавчої бази за рахунок адаптації міжнародних антикорупційних практик та стандартів у сфері декларування доходів, запобігання конфлікту інтересів, контролю за фінансуванням діяльності політичних партій та забезпечення невідворотності покарання за вчинення корупційних злочинів;

– інтенсифікацію процесів цифровізації та посилення відкритості державного управління шляхом активізації запровадження електронних сервісів, автоматизації державних процедур, забезпечення безперешкодного доступу громадян до публічної інформації;

– активізацію громадського контролю та участь інститутів громадянського суспільства у процесі моніторингу ефективності антикорупційних реформ та механізмів зовнішнього тиску на державні інституції;

– формування антикорупційної культури та підвищення правової свідомості населення, для чого необхідні глибинні зміни у суспільних цінностях, що можна досягнути шляхом проведення просвітницьких компаній, запровадження системних антикорупційних наратив, формування нульової толерантності до корупції та зловживань серед громадян і бізнесу;

– забезпечення міжнародної інтеграції та співпраці за рахунок гармонізації національних механізмів протидії корупції із європейськими стандартами та посилення транскордонного співробітництва.

Таким чином, на підставі отриманих результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що удосконалення антикорупційної діяльності в Україні має здійснюватися на основі поєднання інституційних реформ, запровадження цифрових інновацій, удосконалення чинного законодавства та проведення культурно-ціннісних трансформацій суспільства. Варто констатувати, що вирішення проблем подолання корупції не може бути одномоментним та потребує реалізації довгострокової стратегії антикорупційної боротьби, узгодження дій і заходів держави, суспільства і бізнесових структур, а також урахування інтересів суспільства.

3.2. Міжнародний досвід зниження рівня корупції

Корупція як вагоме деструктивне соціально-економічне явище існує в економіці і суспільстві будь-якої країни світу та обумовлює виникнення значних деформацій їх соціально-економічного розвитку. Корупція характеризується транснаціональністю та спричинює значні втрати як на рівні держави, так і на міжнародному рівні. В даному контексті міжнародний довід зниження рівня корупції є важливим орієнтиром для країн, що прагнуть зміцнити власну систему доброчесного врядування й мінімізувати корупційні ризики, проте перебувають на етапі трансформаційної перебудови.

Дослідження позитивних міжнародних практик протидії й запобігання корупції засвідчують позитивний ефект у випадку реалізації комплексних підходів, які охоплюють не лише вдосконалення законодавчої й нормативно-правової бази, а й формування політичної волі, розвиток громадянського суспільства та залучення інновацій. Зокрема, високо розвинуті країни Європи – Данія, Швеція, Фінляндія, Франція, Нідерланди, Німеччина, Норвегія,

Австрія та Швейцарія позиціонують низький рівень корупції, що вдалося досягнути завдяки системній прозорості державних процесів та високій правові культурі [49, с. 285]. Поряд із цим, в даних країнах на законодавчому рівні закріплені механізми виявлення причин та умов здійснення корупційних злочинів, на підставі чого спеціально сформованими для цього органами розробляються заходи й дії. Більше того, в зазначених країнах корупція трактується як внутрішня і зовнішня загроза їх національній безпеці та чітко розмежовується на два види: економічна і політична. Відповідно, і заходи антикорупційної боротьби сформовані із чітким дотриманням вимог щодо специфіки протидії корупційним злочинам в конкретній сфері. Детальну характеристику системи протидії корупції в основних країнах світу узагальнимо у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Основні аспекти позитивного досвіду зниження рівня корупції в окремих країнах світу

№ за/п	Країна	Особливості протидії корупції та зниження її рівня
1.	Італія	Антикорупційні органи максимально незалежні, забезпечується тісна взаємодія громадських організацій з державними установами щодо протидії корупції, запобігання та протидія корупції здійснюється не тільки правоохоронними органами, а й органами виконавчої влади, які підзвітні парламенту
2.	Велика Британія	Запроваджено високі стандарти громадянської поведінки, що є результатом політичних і законодавчих змін, зміцнюються моральні принципи несприйняття корупції, наявний соціальний контроль за діяльністю державних службовців, законодавство у сфері протидії корупції розгалужене, а окремі норми матеріального права узагальнюються не лише а базовому законі, а й в інших нормативно-правових актах, проте, не кодифіковане
3.	Фінляндія	Успішно функціонує система взаємодії права, традицій, цінностей та громадянського суспільства, державні службовці забезпечені високими заробітними платами, етика поваги до роботи та неповаги до службових зловживань, зниження кримінального потенціалу державних службовців

Продовження табл. 3.2

4.	Німеччина	Основу протидії корупції становить знищення матеріальної й фінансової бази злочинних угрупувань, конфіскація майна, що має корупційне й злочинне походження, створення реєстру корумпованих компаній, участь громадськості у боротьбі з корупцією, функціонування системи прийому анонімних повідомлень про корупцію
5.	Іспанія	Завдання антикорупційної боротьби покладені на спеціальну прокуратуру з боротьби з економічними злочинами, що пов'язані із корупцією, встановлені жорсткі види покарань за вчинення корупційних злочинів
6	Франція	Створений Спеціальний фінансовий прокурорський офіс, що здійснює розслідування складних фінансових злочинів та корупційних злочинів

Джерело: сформовано автором за даними: [49; 50, с. 200]

Стає очевидним, що кожна із проаналізованих країн формує власну систему заходів здійснення антикорупційної боротьби та враховує свої особливості соціально-економічного розвитку. В рамках євроінтеграційних прагнень України доцільним виявляється гармонізація вітчизняних заходів запобігання і протидії корупції із європейськими та міжнародними. Як доводять попередні дослідження, вітчизняна правова система здійснює спроби удосконалення антикорупційної практики та адаптовує нові підходи щодо зниження рівня корупції в реалії функціонування держави і суспільства. Проте, однією із слабких сторін антикорупційної боротьби в Україні виявляється її адміністративно-правові засади взаємодії із міжнародними організаціями та фінансовими установами. В даному контексті, на рівні Європейського Союзу розроблені та уніфіковані нові правила та заходи, що криміналізують корупційні злочини та гармонізують основні види покарань за їх вчинення. Європейським Союзом ініційовано створення спеціального режиму санкцій та окреслено основні аспекти спільної антикорупційної політики та політики безпеки для боротьби з корупційними загрозами в міжнародних масштабах [51, с. 253], які, значною мірою спрямовані на профілактику корупції та на формування культури доброчесності, в якій

корупція не допускається. Основними завдання формування заходів адміністративно-правового впливу при боротьбі із корупцією є запровадження інституційної системи та стимулів для запобігання й попередженню корупції та отримання певного соціально-економічного ефекту, який забезпечив би захист прав і законних інтересів громадян від втрат і шкоди, спричинених корупцією, а також економію ресурсів, які витрачаються на системну протидії корупційним проявам. Тому, можна систематизувати найбільш вагомі досягнення країн Європейського Союзу щодо запобігання та протидії корупції, а саме:

1) наявність політичної волі;

2) відповідність національного антикорупційного законодавства міжнародним конвенціям;

3) досконалість механізмів реалізації антикорупційної політики;

4) високий рівень ефективності діяльності органів, уповноважених забезпечувати дотримання антикорупційних норм;

5) прозорість та підзвітність діяльності органів державної влади;

6) формування реєстрів корупціонерів.

З іншої точки зору підходять до вирішення проблем поширення корупції такі країни як Сінгапур та Гонконг, які характеризуються унікальністю та своєрідністю. Зокрема, в даних країнах досвід запобігання та протидії корупції доводить, що навіть у тих країнах, які історично впродовж тривалого періоду часу позиціонували високі показники корупції, зуміли знизити її рівень та досягнути суттєвих успіхів за рахунок створення й функціонування ефективних спеціалізованих антикорупційних агенств, запровадженню жорстких санкцій та видів відповідальності за корупційні злочини, а також реформування системи державної служби. О. Сачко та О. Хорошун [52, с. 113–114] дослідили, що в Сінгапурі створено спеціалізований антикорупційний орган – Бюро розслідування корупції, якому надано широкі повноваження щодо виявлення й запобігання корупції, а також щодо переслідування корупціонерів. У своїй діяльності дана структура забезпечує автономність

розслідування корупційних злочинів та активно інформує громадськість про стан і результати таких розслідувань. Крім того, Бюро розслідування корупції Сінгапуру здійснює навчання державних службовців. Що стосується Гонконгу, то тут також створено й успішно функціонує в автономному статусі Незалежна комісія проти корупції, яка проводить розслідування корупційних злочинів без зовнішнього втручання.

Окремо варто звернути увагу на досвід США у боротьбі із корупцією. Дана країна створила дієву систему адміністративно-правових заходів запобігання та протидії корупційним проявам та виступає одним із фундаторів організації антикорупційної боротьби на міжнародному рівні [53, с. 67]. Основними антикорупційними органами у США є Національна рада по боротьбі з організованою злочинністю, Управління з етики при уряді США, Головне контрольно-фінансове управління, Комітет зі стандартів службової поведінки службових осіб палати представників та Спеціальний сенатський комітет з етики, які в сукупності здійснюють діяльність щодо реалізації антикорупційних заходів, а саме:

1) здійснення системного та безперервного контролю за декларуванням фінансових доходів та видатків державних службовців;

2) встановлення кримінальної відповідальності фізичних і юридичних осіб за корупційну діяльність;

3) здійснення перевірок державних службовців з використанням поліграфа;

4) забезпечення відсутності політичного імунітету для посадових осіб і державних службовців;

5) моніторинг заборони на отримання цінних подарунків державними службовцями;

6) забезпечення ефективності діяльності інституту викриття корупції та донесення про випадки корупції в органах державної влади;

7) забезпечення захисту викривачів корупції та їх близьких осіб;

8) забезпечення дотримання чіткого розподілу функцій між антикорупційними органами;

9) дотримання вимог щодо безперешкодного висвітлення інформації про корупційні злочини у медіапросторі.

Аналізуючи міжнародний досвід та позитивні практики зниження рівня корупції в окремих країнах світу, можна відмітити такі тенденції, що кожна країна формує власну індивідуальну систему антикорупційної боротьби, в якій ефективність використовуваних інструментів і механізмів залежить від рівня розвитку державних інституцій і громадських інститутів, а також від культурних особливостей. Проте, окремі зарубіжні практики протидії та запобігання корупції доцільно запровадити в умовах функціонування України.

Очевидно, що процеси зниження рівня корупції як в Україні, так і в інших країнах світу є складними та багатовимірними, що потребують комплексного підходу, а також поєднання правових, інституційних, організаційних та культурних механізмів [54; 55]. Проаналізовані європейські практики протидії і запобігання корупції, досвід США, Сінгапуру та Гонконгу засвідчують, що досягнути ефективності антикорупційної політики можна лише за умови системної взаємодії держави, громадянського суспільства та бізнесових структур.

Узагальнюючи зазначене можна стверджувати, що досвід зниження рівня корупції у країнах Європи позиціонує позитивний ефект від побудови прозорої й підзвітної системи державного управління, від високого рівня довіри громадськості до інститутів влади різних рівнів, від незалежності органів судової влади, відкритості бюджетного процесу та активної участі громадськості у прийнятті рішень, що стосуються зниження корупційних ризиків.

Абсолютною протилежністю основних засад реалізації антикорупційної політики держави характеризується досвід Сінгапуру та Гонконгу, які тривалий період часу були одними із найбільш корумпованих країн світу, що завдяки «шоковим» реформам, політичній волі, підвищенню заробітних плат

державним службовцям і посадовцям, а також запровадженню суворих санкцій за корупційні правопорушення, зуміли істотно знизити корупційні ризики та рівень корупції. Більше того, однозначно позитивні зміни в системах протидії і запобігання корупції позиціонує запровадження цифрових платформ відкритих даних, розвиток електронного врядування та сучасні механізми проведення фінансового моніторингу, за допомогою чого підвищується рівень прозорості при взаємодії з чиновниками та мінімізуються прямі контакти між ними, що, своєю чергою, звужує коло і простір для корупційних зловживань.

Ще однією спільною рисою країн світу, які досліджувалися, є забезпечення реалізації довгострокової стратегії антикорупційної боротьби, в межах якої розглядається однією із запорук отримання успіху, формування в суспільстві культури доброчесності та негативного ставлення до корупції. В даному плані високо розвинуті країни поєднують антикорупційні заходи правового характеру із вихованням нетерпимості до корупції й розбудовою етичних стандартів, що є обов’язковими до дотримання й виконання в державному управлінні, бізнесовими структурами, в освіті і медицині.

Отже, на підставі результатів проведеного дослідження можна стверджувати, що зниження рівня корупції в державі істотно залежить від політичної рішучості, інституційної спроможності та широкої підтримки суспільства при реалізації державної антикорупційної політики та досягнення цілей антикорупційної боротьби. Для України вивчення зарубіжних антикорупційних практик та їх адаптація до вітчизняних умов функціонування держави і суспільства має стратегічне значення як в контексті євроінтеграції, так і при формуванні дієвої національної антикорупційної моделі.

Висновки до розділу 3

1. Інтенсифікація розвитку корупції як небезпечного соціально-економічного явища та її стрімке поширення на різні сфери обумовлює необхідність формування ефективних механізмів протидії даному деструктивному явищу. Проте, як встановлено, зниження рівня корупції виявляється складним процесом, який неможливо реалізувати в умовах сучасності під впливом викликів і небезпек. Тому, надзвичайно важливим на даному етапі виявляється перегляд існуючої системи запобігання та протидії корупції та виокремлення найбільш вагомих напрямів реалізації антикорупційних заходів у стратегічній перспективі. Встановлено, що такими напрямами є: (1) посилення інституційної незалежності та підзвітності антикорупційних органів; (2) забезпечення превенції та комплаєнсу в публічному секторі; (3) посилення цифровізації антикорупційної діяльності та розвиток аналітики даних; (4) проведення чесних та прозорих державних закупівель; (5) забезпечення кадрової доброчесності і навчання держслужбовців; (6) посилення кримінальної відповідальності та забезпечення невідворотності покарання; (7) проведення моніторингу фінансових операцій та формування дорожніх карт протидії корупції; (8) забезпечення комунікації та формування культури несприйняття корупції та посилення ролі громадянського суспільства у процесах протидії корупції.

2. Встановлено, що зниження рівня корупції неможливо забезпечити без успішного поєднання механізмів реалізації інституційних реформ, активізації процесів запровадження цифрових інструментів в антикорупційну боротьбу, без перегляду та удосконалення національного антикорупційного законодавства та без формування культурно-ціннісних орієнтирів негативного ставлення до корупції у суспільстві.

3. Дослідження міжнародного досвіду зниження рівня корупції дає підстави стверджувати, що високо розвинуті країни сформували більш ефективні механізми запобігання та протидії корупції, ніж країни

транзитивного типу, до яких має приналежність і Україна. Обґрунтовано доцільність адаптації позитивних світових практик боротьби з корупцією до реалій функціонування держави і суспільства в Україні. З’ясовано, що такі країни як Сінгапур та Гонконг навіть за умов глибокого укорінення корупції спромоглися досягнути вагомих позитивних результатів щодо протидії даному явищу завдяки формуванню політичної волі, запровадженню жорстких санкцій та покарання за вчинення корупційних злочинів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено дослідження теоретичних засад і прикладних аспектів корупції та визначення напрямів зниження її рівня як основної передумови детінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів. В роботі виявлено тісний взаємозв'язок корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та запропоновано основні напрями удосконалення антикорупційної діяльності в Україні. На підставі зазначеного можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз основних наукових підходів до розуміння сутності корупції дозволяє сформувати власне бачення її трактування. Встановлено, що корупція є складним і негативним соціально-економічним явищем, яке полягає у використанні посадовими особами, державними службовцями та публічними діячами наданих їм повноважень і можливостей з метою особистого збагачення та отримання неправомірної вигоди у власних інтересах. З'ясовано, що корупція тісно взаємодіє із тінізацією національної економіки та легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом. Виявлено, що зниження рівня корупції в країні тісно корелює зі зниженням рівня тінізації національної економіки, тому, можна констатувати, що протидія корупції виявляється передумовою детінізації національної економіки.

2. Дослідження взаємозв'язку корупції з тіньовою економікою та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, дозволяють стверджувати, що між даними деструктивними явищами існує тісний взаємозв'язок та взаємообумовленість. Доведено, що посилення корупції призводить до активізації протиправної економічної діяльності, розвитку процесів тінізації економічних відносин та обумовлює виникнення неформальних механізмів ведення господарської діяльності поза офіційним сектором національної економки, що в сукупності призводить до формування

тіньових капіталів, які акумулюються в нелегальному секторі, та потребують свого залучення в офіційний обіг. Встановлено, що легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, є основним засобом узаконення тіньових капіталів та їх використання у легальних економічних відносинах.

3. Результати аналізу стану та тенденцій зміни рівня корупції в Україні дають підстави стверджувати про незначне, але поступове й стабільне зниження рівня корупції в державі і суспільстві, що доводить часткову ефективність реалізованих антикорупційних реформ. Виявлено позитивні низхідні тенденції щодо зниження рівня побутової корупції, проте, водночас, зафіксовано зростання її рівня в правоохоронних органах та в органах державної влади й місцевого самоврядування, що доводить необхідність посилення механізмів протидії корупції та антикорупційних заходів у цих сферах.

4. Емпіричні оцінювання впливу корупції на показники тінізації національної економіки та запобігання відмиванню коштів дозволили встановити взаємозалежність між зростанням рівня корупції, рівня тіньової економіки та обсягами легалізованих (відмитих) злочинних капіталів. Виявлено, що дестабілізуючі зміни щодо посилення корупції, зростання тіньового сектора економіки та збільшення суми легалізованих від корупційних діянь коштів обумовлюють формування значних обсягів втрат державного бюджету України, які станом на 2024 р. досягнули позначки у 42,6 млрд. дол. США.

5. На підставі результатів проведеного дослідження сформовано основні проблеми зниження рівня корупції в Україні та запропоновано окремі напрями удосконалення антикорупційної діяльності, зокрема, обґрунтовано доцільність реалізації комплексу заходів щодо посилення інституційної незалежності та підзвітності антикорупційних органів; забезпечення превенції та комплаєнсу в публічному секторі; посилення цифровізації антикорупційної діяльності та розвитку аналітики даних; проведення чесних та прозорих державних закупівель; забезпечення кадрової доброчесності і навчання

держслужбовців; посилення кримінальної відповідальності та забезпечення невідворотності покарання; проведення моніторингу фінансових операцій та формування дорожніх карт протидії корупції; забезпечення комунікації та формування культури несприйняття корупції, а також посилення ролі громадянського суспільства у процесах запобігання та протидії корупції.

6. Узагальнення міжнародний досвід зниження рівня корупції дозволяє констатувати залежність ефективності антикорупційної боротьби від рівня соціально-економічного розвитку країни. Виявлено, що країни із вищим рівнем свого розвитку характеризуються вищими показниками ефективності зниження рівня корупції, а країни транзитивного типу, в тому числі і Україна, мають значні проблеми у сфері протидії та запобігання корупційним проявам. Доведено доцільність та обґрунтованість застосування позитивних міжнародних практик боротьби з корупцією при формуванні національної моделі запобігання та протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700–VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text.

2. Мордас І. Протидія корупції як чинник детінізації економіки України в умовах євроінтеграції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління.* 2024. № 19(1). С. 98–101. URL: https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-16/22.

3. Організаційно-економічний механізм протидії тіньовій економіці та корупції: монографія / А.В. Лісовий, К.П. Проскура, С.В. Кирпа, А.М. Савченко, М.О. Скорик та ін.; за заг. ред. А.В. Лісового. Державний податковий університет. Ірпінь, 2024. 246 с. URL: https://dpu.edu.ua/images/Documents/NAUKA/Naukovi%20vidanna/Monografii/O/Organizacijno-ekonomicnij%20mehanizm%20protidii%20tinovij%20ekonomici%20ta%20korupcii.pdf.

4. Бліхар М., Вінічук М., Кащук М., Гапчич В., Бабій С. Економіко-правові аспекти забезпечення ефективності протидії корупції в системі антикорупційних заходів органів державної влади. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice.* 2023. Вип. 4(51). С. 398–407. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4138.

5. Запобігання корупції у приватному секторі: монографія / [В.С. Батиргареєва, Б.М. Головкін, О.В. Новіков та ін.]; за заг. ред. Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 286 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2021/09/96.pdf.

6. Самодай В., Ковтун Г. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67.

7. Хаванов А. Вплив корупції на економічну безпеку держави: аналіз механізмів та наслідків. *Економіка та суспільство*, 2024. № 62. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-114.

8. Саврасов М. Вплив корупції на економічне зростання в новому конструкті тінізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-65.

9. Копитко М.І., Вінічук М.В. Проблеми статистичного оцінювання рівня корупції в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. URL: DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14758425.

10. Blikhar V., Syrovackyi V., Vinichuk M., Kashchuk M. Institutional and Legal Basis of Counteracting Corruption: Experience of the European Union and Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 2 (43). 406 p. (P. 365–372). URL: DOI: 10.55643/fcaptp.2.43.2022.3757.

11. Бондаренко О.С. Сутність поняття «корупція»: легальний та доктринальний аспекти. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2020. Вип. 2(4). С. 154–170. URL: DOI 10.33244/2617-4154.1(5).2021.154-170.

12. Kopytko M., Podra O., Veresklya M, Vinichuk M. Strategic Priorities for Combating Corruption under Conditions of Global Financial and Economic Challengers. *Problems of Infocommunications. Science and Technology: International Scientific-Practical Conference (October 8-11, 2019 Kyiv, Ukraine)*. 2019. IEEE. P. 465–470 URL: DOI:10.1109/PICST47496.2019.9061458.

13. Гулак О.В., Курило В.І., Дубчак Л.М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління.* 2021. № 1. С. 196–201. URL: DOI https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.29.

14. Левчук А.О. Поняття, сутність корупції та корупційних правопорушень. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 9. С. 171–177. URL: DOI https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019-9.22

15. Супрун Т.М. Поняття і види корупції та їх характеристика: теоретико-правовий аспект. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні*

проблеми сучасності (теорія та практика). 2019. Вип. 14. С. 135–145. URL: DOI 10.33244/2521-1196.14.2019.135-145.

16. Харазішвілі Ю.М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації: монографія. К.: НАУ України, Інститут економіки промисловості. 2019. 304 с.

17. П’ясецька-Устич С.В. Корупція і тіньова економіка в системі соціально-економічних відносин суспільства. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2016. Вип. 10. С. 34–39. URL: http://global-national.in.ua/archive/10-2016/9.pdf.

18. Сулим В.В., Самодай К.С. Інструменти детінізації національної економіки. *Вісник СумДУ*. 2022. № 4. С. 289–295. URL: DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-31.

19. Войцехівська С.І. Детінізація економіки як запорука фінансової безпеки держави. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-7.

20. Василевич В.В., Левченко Ю.О. Національна система запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 1. С. 487–492. URL: DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.86.

21. Ворон Д.Л. Взаємозв’язок корупційних проявів та порушення прав людини: український контекст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 89. Ч. 2. С. 372–378. URL: DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.56.

22. Corruption Perceptions Index 2017. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2017.

23. Corruption Perceptions Index 2018. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2018.

24. Corruption Perceptions Index 2019. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2019.

25. Corruption Perceptions Index 2020. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/ukr.

26. Corruption Perceptions Index 2021. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2021.

27. Corruption Perceptions Index 2022. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2022.

28. Corruption Perceptions Index 2023. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2023.

29. Corruption Perceptions Index 2024. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2024.

30. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text.

31. Бурменський М.В., Волянська О.В., Огай М.Ю., Підкуркова І.В., Сердюк О.В. Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність: звіт результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому. Київ: Ваіте, 2018. 46 с.

32. Волосевич І. Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. Національне агенство з питань запобігання корупції. Київ, 2021. 28 с. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Corruption_Survey_2020_Presentation_Info-Sapiens.pdf.

33. Волосевич І. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Національне агенство з питань запобігання корупції. Київ, 2022. 54 с. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/2071711358087925173_total_rev4_final_pdf.

34. Волосевич І. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. Національне агенство з питань запобігання корупції. Київ, 2023. 59 с. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/research.pdf.

35. Волосевич І. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу

Національне агенство з питань запобігання корупції. Київ, 2023. 131 с. URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/309/%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF-2023_%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2_%D0%A3%D0%9A%D0%A0.pdf.

36. Волосевич І. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу Національне агенство з питань запобігання корупції. Київ, 2024. 62 с. URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/333/NACP_presentation_report_2024_UKR.pdf.

37. Загальні тенденції тіньової економіки у січні–вересні 2021 року: аналітична записка. Київ: Міністерство економіки України, 2021. 14 с. URL: https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki.

38. Тіньова економіка: загальні тенденції 2022 року: аналітична записка. Київ: Міністерство економіки України, 2022. 14 с. URL: https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki.

39. Шеін О.Ю. Бюджетна політика детінізації економіки. *Соціально-економічний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 4. С. 1–14. URL: https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.4.08.

40. Валовий внутрішній продукт в Україні 2025. Міністерство фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/.

41. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2017 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2018. 90 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit_2017_UA.pdf.

42. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2018 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2019. 82 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit_2018_ukr.pdf.

43. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2019 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2020. 82 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2019ua.pdf.

44. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2021. 76 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf.

45. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2022. 80 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf.

46. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2023. 80 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf.

47. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2024. 38 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf.

48. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2024 рік. Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2025. 72 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/REPORT2024.pdf.

49. Довгошия М. Г. Європейський досвід протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 284–289. URL: DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/66.

50. Супрун Т.М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2-3. С. 199–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_2-3_41.

51. Кунєв Ю.Д. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в процесі діяльності міжнародних фінансових організацій. *Право і*

суспільство. 2025. № 1. С. 252–259. URL: DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.37.

52. Сачко О.В., Хорошун О.В. Міжнародні стандарти та досвід зарубіжних країн забезпечення ефективності розслідування корупційних кримінальних правопорушень. *Держава та регіони*. 2024. № 4 (86). С. 112–116. URL: DOI https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.17.

53. Ярмакі Х.П., Ярмакі В.Х. Деякі аспекти міжнародного досвіду запобігання та протидії корупції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 64–69. URL: DOI https://doi.org/10.32850/sulj.2024.1.10.

54. Вінічук М.В., Рижкова А.А. Проблемно-цільове програмування детінізації економіки України в контексті збалансованого соціально-економічного розвитку. *Соціально-правові студії.* 2021. Вип. 2 (12). С. 122–129. URL: DOI 10.32518/2617-4162-2021-2-122-129.

55. Blikhar V.S., Vinichuk M.V., Ryzhkova A.A. Institutional Foundations of de-Shadowing the Economy of Ukraine in the National Financial Security System. *Social and Legal Studios.* 2022. Vol. 5, № 2. P. 68–76. URL: DOI: 10.32518/2617-4162-2022-5-68-76.